

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Bakalářská práce

Proces začleňování a přijímání migrantů

2024

Jessica Anne Medwell

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Proces začleňování a přijímání migrantů

Bakalářská práce

Autor/ka práce: Jessica Anne Medwell

Studijní program: Politologie a Veřejná politika

Vedoucí práce: PhDr. Marie Jelínková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2024

Jessica Anne Medwell

Bibliografický záznam

MEDWELL, Jessica Anne. *Proces začleňování a přijímání migrantů*. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Marie Jelínková, Ph.D.

Rozsah práce: 163 311

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá proces začleňování a přijímání migrantů, se zaměřením na aktuální výzvy, kterým ruší emigranti v české společnosti v důsledku změny geopolitické situace na Ukrajině (od února 2022) čelí. Práce vychází ze studia literatury, výzkumů, legislativy, veřejněpolitických dokumentů a vlastního kvalitativního šetření, které zahrnovalo 10 polostrukturovaných rozhovorů s ruskými emigranty. Výstupy z kvalitativního šetření byly tematicky kódovány a rozděleny do kategorií, které poskytují bližší obraz výzev, kterým ruší emigranti v souvislosti s válkou na Ukrajině v české společnosti čelí. Zjištění ukazují, že dotazovaní vnímají přístup české společnosti k nim samým spíše jako negativní či lhostejný. Podle výpovědí respondentů se negativní přístup české společnosti vůči ruským emigrantům v souvislosti s válkou na Ukrajině výrazně nezměnil. Každý z respondentů se za svůj život v české společnosti setkal s projevy diskriminace, nejčastěji kvůli ruskému původu, špatné znalosti českého jazyka a přízvuku. Respondenti s perfektní znalostí českého jazyka se od začátku války na Ukrajině setkali s diskriminací a změnami v přístupu české společnosti vůči jejich původu jen zřídka či vůbec. V ojedinělých případech se respondenti setkali se změnami chování jednotlivců z české společnosti, a to v přímé souvislosti s válkou na Ukrajině. Další zjištění zahrnují diskriminaci ruských emigrantů v bankovním sektoru, ve vzdělávání a na trhu práce od začátku války na Ukrajině. Respondenti také zaznamenali změnu v přístupu české společnosti vůči ukrajinským emigrantům a příležitostný výskyt agresivního chování ze strany ukrajinských emigrantů vůči ruským.

Abstract

This bachelor thesis deals with the process of integration and reception of migrants, focusing on the current challenges that the Russian migrants face in the Czech society due to the change of the geopolitical situation in Ukraine (from February 2022). The thesis is based on a study of literature, research, legislation, public policy documents, and its own qualitative research, which included 10 semi-structured interviews with Russian emigrants. Findings from the qualitative research were thematically coded and divided into categories that provide a closer picture of the challenges that Russian emigrants face in Czech society in the context of the war in Ukraine. The findings show that respondents perceive the attitude of Czech society towards them as rather negative or indifferent. According to the respondents'

statements, the negative attitude of Czech society towards Russian emigrants has not changed significantly in relation to the war in Ukraine. Each of the respondents had encountered discrimination during their life in Czech society, most often due to their Russian origin, poor knowledge of the Czech language and their accent. Respondents with perfect knowledge of the Czech language have rarely, if ever, encountered discrimination and changes in the attitude of Czech society towards their origin since the beginning of the war in Ukraine. In rare cases, respondents had encountered changes in the behaviour of individuals from Czech society in direct relation to the war in Ukraine.

Klíčová slova

akulturace, rasismus, diskriminace, migrant, Ruská federace, Česká republika

Keywords

acculturation, racism, discrimination, migrant, Russian Federation, Czech Republic

Title/název práce

Process of reception and integration of migrants

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří si našli čas na realizaci rozhovorů. Respondenti mi poskytli mnoho cenných informací a bez nich by cíl této práce nebyl naplněn. Dále bych ráda poděkovala vedoucí mé práce, PhDr. Marii Jelínkové, Ph.D. za vedení, cenné rady, rychlou komunikaci a trpělivost. Bez jejího profesionálního přístupu a podnětných připomínek bych práci nenapsala v takové kvalitě.

Obsah

Úvod

1. Historický kontext ruské emigrace do České republiky

- 1.1. Statistické údaje o Rusech žijících v České republice v letech 2021-2023
- 1.2. Přístup Čechů k cizincům
- 1.3. Češi a situace na Ukrajině

2. Teoretická východiska

- 2.1. Akulturace
 - 2.1.1. Kultura
 - 2.1.2. Enkulturation
 - 2.1.3. Průběh akulturace
 - 2.1.4. Strategie akulturace
- 2.2. Rasismus
 - 2.2.1. Kulturní rasismus
- 2.3. Diskriminace
- 2.4. Xenofobie
 - 2.4.1. Vztah rasismu a xenofobie
 - 2.4.2. Rasismus a xenofobie v České republice

3. Empirická část

- 3.1. Cíle výzkumu, výzkumné otázky
- 3.2. Metodologie výzkumu, výzkumný design
- 3.3. Metoda sběru dat
 - 3.3.1. Sekundární data
 - 3.3.2. Primární data
 - 3.3.3. Výběrový vzorek
 - 3.3.3.1. Popis respondentů
- 3.4. Analýza primárních dat
- 3.5. Výsledky šetření
 - 3.5.1. Jak vnímají ruští emigranti přístup české společnosti k nim samým?
 - 3.5.1.1. Negativní vnímání ruských emigrantů
 - 3.5.1.2. Lhostejnost vůči ruským emigrantům
 - 3.5.2. S jakými projevy rasismu a/nebo diskriminace se ruští emigranti setkali?
 - 3.5.3. Diskriminace před konfliktem na Ukrajině
 - 3.5.4. Diskriminace po začátku konfliktu na Ukrajině
 - 3.5.5. Ovlivnily případné změny v přístupu české společnosti nějakým způsobem každodenní život ruských emigrantů? Pokud ano, jak?

3.5.6. Jak se s případnými změnami ruští emigranti vyrovnali?

3.5.7. Změnil se přístup české společnosti k ruským emigrantům od začátku konfliktu na Ukrajině? Pokud ano, jak?

3.6. Limity výzkumu

3.7. Etické souvislosti

Závěr

Summary

Seznam použité literatury

Online zdroje

Mediální články

Legislativa

Empirické zdroje dat

Jiné zdroje

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam příloh

Úvod

Dle nejnovějších dostupných dat (k polovině roku 2020) se počet mezinárodních migrantů (*international migrants*) za posledních padesát let zvýšila téměř čtyřnásobně, přičemž celkový odhadovaný počet činí přibližně 281 milionů mezinárodních migrantů¹ (World Migration Report, 2024). Ke konci roku 2022 bylo na světě celkem 35,3 milionů uprchlíků (World Migration Report, 2024). Z tohoto počtu bylo celkem 29,4 milionů uprchlíků pod mandátem UNHCR² a 5,9 milionů uprchlíků bylo registrovaných pod UNRWA³ (World Migration Report, 2024). Ruská invaze na Ukrajině⁴ donutila přibližně 5,7 milionů Ukrajinců k opuštění země svého původu. Tím se Ukrajina ke konci roku 2022 stala, po Syrské arabské republice, druhou největší zemí původu uprchlíků na světě (World Migration Report, 2024). V roce 2021 pocházelo z Ukrajiny pouze 27 000 uprchlíků (World Migration Report, 2024), v roce 2022 se tento počet zvýšil téměř 211násobně. Ruská invaze na Ukrajině tedy měla od roku 2022 významný vliv na migraci osob a zvýšení celosvětové populace uprchlíků.

S rostoucí migrací vycházejí na povrch otázky týkající se přijímání a začleňování migrantů do majoritní společnosti, interkulturní komunikace jednotlivců a přístupu migrantů k majoritní společnosti a přístupu majoritní společnosti k migrantům. Z tohoto důvodu se téma akulturace, proces sociálních a kulturních změn, které vznikají v důsledku kontaktu různých kultur (Berry, 2005) stává stále aktuálnější. V zahraničí se výzkumům na toto téma věnuje řada vědců (například Geschke, Mummendey, Kessler a Funke, 2010; Berry, 2005; Maehler, Weinmann, Hanke, 2019; Birman, Simon, 2013; Herskovits, 2012 apod.), v kontextu České republiky je tématu věnována menší pozornost. Majorita výzkumů v českém prostředí se soustředí na (1) důvody příchodu migrantů, (2) adaptaci jedinců do nové kultury a (3) interkulturní komunikaci (například Pechová, Martínková, 2011; Čermák, Smolík, Vykoukalová, 2016). Českých vysokoškolských výzkumných pracích na téma akulturace v posledních letech roste a některé z nich se staly inspirací pro teoretickou část této práce (např. Koropecká, 2019).

¹ Tento odhadovaný počet odpovídá přibližně 3,6 % světové populace.

² Český Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky je mezinárodní subjekt, který poskytuje pomoc a ochranu uprchlíkům a jehož hlavním účelem je zabezpečení základních práv uprchlíků.

³ Český Agentura OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě, mezinárodní subjekt, který poskytuje pomoc a ochranu palestinským uprchlíkům.

⁴ Ruskou invazí na Ukrajině v daném kontextu chápeme jako invazi vojsk Ruské federace na území Ukrajiny, ke kterému došlo 24.2.2022.

Práce, které by spojovali téma akulturace ruských emigrantů s projevy případného rasismu a diskriminace z důvodu změny geopolitické situace na Ukrajině v kontextu České republiky zatím nejsou žádné. Hlavním cílem této práce je zjistit, zda došlo ke změně v chování a postojích české společnosti vůči ruským emigrantům od začátku konfliktu na Ukrajině.⁵ Zda tyto změny v chování a postojích české společnosti nějakým způsobem ovlivnily každodenní život ruských emigrantů. Zda se ruští emigranti setkali s projevy rasismu anebo diskriminace a pokud ano, tak zjistit, jak na takové projevy reagovali a jak se s nimi vypořádali.

Pro správné pochopení česko-ruských vztahů je za úvodem vyhrazena kapitola historicko-sociálního kontextu ruské emigrace do České republiky od roku 1917 do současnosti. První podkapitola historicko-sociálního kontextu ruské emigrace je zaměřena na statistické údaje o Rusech žijících v České republice v letech 2020-2023. Druhá podkapitola poté za pomoci výzkumů realizovaných Centrem pro výzkum veřejného mínění popisuje přístup Čechů k cizincům. Druhá kapitola práce se zaměřuje na teoretická východiska, kterými jsou kultura, enkulturace, akulturace a její průběh a strategie, rasismus, diskriminace a xenofobie. Třetí kapitola práce, tj. empirická část, přibližuje realizovaný kvalitativní výzkum, včetně analýzy primárních a sekundárních dat. Sekundárními daty jsou převážně data získána z veřejně-politických dokumentů, zákonů, statistik, výzkumů, mediálních, odborných a vědeckých článků a textů. Primární data vycházejí z vlastního kvalitativního šetření, které bylo uskutečněné formou 10 polostrukturovaných rozhovorů s respondenty pocházející z Ruské federace. Analýza a následné výstupy z jednotlivých rozhovorů odpovídají na otázku, zda se změnil přístup české společnosti k ruským emigrantům od začátku války na Ukrajině (od února 2022), pokud ano, tak jak se s případnými změnami ruští emigranti vyrovnávali, zda se od začátku války na Ukrajině setkali s projevy rasismu a diskriminace a zda dané změny ovlivnily jejich každodenní život v české společnosti, či nikoliv.

⁵ Ruská invaze na Ukrajinu je mezinárodním ozbrojeným konfliktem, který začal 24.2.2022 útokem vojsk Ruské federace na Ukrajinu. Tomuto útoku předcházela anexe Krymu v roce 2014.

1. Historický kontext ruské emigrace do České republiky

Pro správné pochopení česko-ruských vztahů a ruské emigrace do České republiky je nutné stručně nastínit historicko-sociální kontext, který vedl k migraci Rusů do České republiky.

První vlna ruské emigrace na území České republiky je datována ve 20. letech 20. století, kdy bolševická revoluce v roce 1917 sehrála klíčovou roli v masové migraci tisíců ruských občanů (Hašková, 2019). Tato migrační vlna vedla k zahájení mezinárodní humanitární akce, v níž tehdejší Československá republika zaujala významné postavení, neboť ruským emigrantům poskytla podmínky, jako žádná jiná země v té době (Kopřivová, 2015). O dva roky později, v roce 1919, byla schválena pomocná akce, na které se podílelo několik státních orgánů, zejména ministerstva a vládní úřady. Celá akce byla financována z rozpočtu tehdejšího Ministerstva zahraničních věcí (Hašková, 2019). V roce 1921 bylo pod záštitou prezidenta T. G. Masaryka schváleno nařízení o provedení Ruské pomocné akce, v rámci, kterého bylo ruským studentům, vědcům i zemědělcům umožněno přijet do Československa (Hašková, 2019). Jelikož byla pomocná akce humanitárního charakteru, byla ruským emigrantům poskytnuta možnost pracovat a pokračovat ve studiu, či vědecké práci. Mimo jiné byla ruským emigrantům poskytnuta také možnost založení si ruských kulturních, společenských, vědeckých a vzdělávacích institucí (např. Ruská právnická fakulta v Praze, Ruský institut apod.) (Hašková, 2019). Ruští emigranti tak dostali nevídanou možnost udržení si kulturních hodnot a národní identity. Pomocná akce z tohoto důvodu stala mimořádným a zcela ojedinělým pokusem o vytvoření ruského vědeckého a vzdělávacího prostoru v exilu (Hašková, 2019).

Ruská pomocná akce byla naplánována na pět let a ukončena měla být v roce 1928. Tato předběžná doba trvání Ruské pomocné akce byla v průběhu let prodloužena až do roku 1938. Navýšeny byly také počty migrantů, které Československá republika přijala. Původně mělo být přijato 10 000 až 15 000 osob, včetně studentů. Zájem o studium v Československu byl ale neočekávaně vysoký a brzy byl překročen plánovaný počet přijatých osob na vysoké školy (Kopřivová, 2015). Vysoké školy v Praze měly naplněné kapacity, a tak se ruští studenti začali přemisťovat do jiných velkých měst (Brno, Bratislava, Příbram). V roce 1925

bylo v Československu přibližně 25 000 zájemců o studium ze zemí Sovětského svazu, z původně plánovaných 5 000 (Kopřivová, 2015).

Ke konci 20. let 20. století došlo k významnému snížení výdajů tehdejší československé vlády⁶ na Ruskou pomocnou akci. I přestože ve 30. letech omezení těchto finančních prostředků významně zasáhlo jak emigranty, tak jejich školy a instituce, nebyla Ruská pomocná akce ukončena (Kopřivová, 2015). Naopak, akce změnila svůj směr a začala se více zaměřovat na nejchudší vrstvu ruských emigrantů a představitelů vědy a umění (Hašková, 2019). V důsledku narůstající agresivity Německa byla v roce 1935 podepsána Československá-sovětská smlouva. Po jejím podepsání podpora Ruské pomocné akce klesala a v roce 1936 byla ukončena (Kelin, 2017).

Po roce 1917 se předpokládalo, že bolševická revoluce v Rusku bude krátkodobá a že se ruští emigranti budou moci vrátit zpět do své vlasti. To se neuskutečnilo, a tak většina ruských emigrantů v Československu zůstala. Velká část emigrantů získala československé státní občanství a kulturní prostředí Československé republiky přijala za vlastní (Hašková, 2019). Postupem času došlo k útlumu činnosti ruských emigrantů, zejména z důvodu zkrácení finančních prostředků. Ruská emigrantská komunita se dostala do složitého postavení podepsáním rusko-německého paktu v roce 1939 a následnému vypuknutí války mezi Německem a SSSR v roce 1941 (Kopřivová, 2015). Během období druhé světové války byla většina ruských emigrantů sledována gestapem a řada ze sledovaných skončila v gulagu, či věznicí a přelomem roku 1944-1945 se ruská emigrantská komunita začala rozpadat, neboť z Prahy začali Rusové odcházet (do jiných zemí, či zpět do své vlasti). Postoje ruských emigrantů se v průběhu druhé světové války měnily, stejně jako postoje české společnosti vůči ruským emigrantům. Ta přešla od rusofilství, které bylo patrné v období první republiky, k lhostejnosti a nevraživosti vůči ruským emigrantům a následné idealizaci a obdivu SSSR po bitvě u Stalingradu (Kopřivová, 2015).

Část ruských emigrantů žila v Československu natolik dlouho⁷, že měla možnost získat československé státní občanství (Kukal, 2021). Ti, kteří občanství získali, žili v představě, že jim jakožto československým občanům nehrozí žádné nebezpečí a že se o ně jejich nová země postará. Od přechodu sovětských vojsk na území Československé republiky v květnu

⁶ V letech 1921-1937 bylo na Ruskou pomocnou akci vynaloženo celkem 508 034 511 Kč.

⁷ Limit pro získání Československého občanství byl 10 let pobytu v zemi.

1945 začaly tři sovětské organizace zatýkat, věznit a následně deportovat civilní československé občany ruského původu (Hašková, 2019). SMERŠ⁸, sovětská kontrašpionážní organizace, měla dokonalé znalosti o ruské emigraci napříč Evropou. S představiteli SMERŠ a NKVD⁹ přicházeli do styků Rusové žijící jak v Praze, tak Rusové žijící i v jiných velkých, či malých městech. Zatýkáni v Čechách a na Moravě bylo ve většině případů výběrové, zatímco na Slovensku a v Podkarpatské Rusi mělo masový charakter (Kopřivová, 2015). Počty deportovaných do SSSR se pohybovaly ve stovkách, nicméně jen desítky z deportovaných se do Československa vrátily zpět, především protože majorita z nich zemřela během pobytu v gulagu (Hašková, 2019).

Po roce 1948 zanikaly ruské a československé spolky a organizace, zejména Sokol, Junák, politické strany, náboženské organizace apod. a ruská pomocná akce a ruská emigrace se postupem času v Československu stala tabuizovaným tématem (Kopřivová, 2015). V letech 1948-1989 byla migrace téměř nemožná a jedinými možnostmi migrace do Československa bylo uzavření sňatku s občanem Československa, či pracovní migrace, která měla ve většině případů ideologický podtext (Sládek, 2010). Vztah mezi Čechy a Rusy se po okupaci vojsk Varšavské smlouvy v roce 1958 změnil k negativnímu. Na období okupace řada Československa vzpomíná nešťastně. Narodil Rusové (v té době ruští vojáci), kteří naši zem okupovali vzpomínají na období zde strávené jako na dovolenou. Dle armádních úředníků nebyla okupace vojsky Varšavské smlouvy vnímána jako vojenská okupace, ale jako bratrská pomoc¹⁰ (Vavrouška, 2009). V období okupace vojsky Varšavské smlouvy žilo v Československu přes 110 000 ruských emigrantů. Z toho přibližně 73 500 tvořili ruští vojáci a 40 000 tvořili jejich rodinných příslušníků. Téměř žádný z těchto vojáků, či rodinných příslušníků na území Československa po stažení vojsk v roce 1991 nezůstal (Pešková, 2006).

Od roku 1989 migrační proudy do Československa a později České republiky vzrůstaly prakticky nepřetržitě. Ruská migrace byla zapříčiněna krizí sociální sféry. Rusko se potýkalo s nezaměstnaností, chudobou, nedostupnou lékařskou péčí a vzděláním, zvýšenou

⁸ SMERŠ, rusky *SMĚRť Špionam*, česky *smrt špionům*, zahrnovala zvláštní jednotky sovětské vojenské kontrarozvědky. Jejich hlavním cílem bylo odhalování „zrádců“ své vlasti.

⁹ NKVD, rusky *Narodnyj komissariat vnutrennich děl*, česky *Lidový komisariát vnitřních záležitostí*, byl orgánem Sovětského svazu, který se zabýval vnitřní bezpečností, střežením hranic, požární ochranou a evidencí obyvatel. NKVD mimo jiné spravovala pracovní tábory, rozvědku a kontrarozvědku.

¹⁰ Podobně je vnímána současná válka na Ukrajině, kterou je v Rusku možné legálně označovat pouze jako „speciální vojenská operace na Ukrajině“.

kriminalitou, nebezpečím a také etnickou diskriminací (Kajanová, 2009). Důležitou roli sehráli zprostředkovatelské agentury, které Rusům zařídily potřebnou dokumentaci a zajistily jim vhodná pracovní místa. Z emigrace z Ruska se tak dle Sládka (2014) stal byznys.

Od rekonomicke transformace roku 1993 počty legálně registrovaných migrantů v České republice stoupají. V roce 1993 na území České republiky legálně pobývalo přibližně 78 tis. legálně registrovaných migrantů. V roce 2001 tento počet vzrostl na přibližně 210 tis. (Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2001). V roce 2008 počet legálně registrovaných migrantů vzrostl na přibližně 438 tis. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2009). V roce 2019 bylo znovu zaznamenáno zvýšení daného počtu, a to na téměř 596 tis. legálně registrovaných migrantů (Ministerstvo vnitra České republiky, 2019). K 31. 3. 2022 se vzhledem ke změně geopolitické situace na Ukrajině v České republice nacházelo přibližně 922 tis. legálně registrovaných migrantů (Ministerstvo vnitra České republiky, 2022). K 31. březnu tohoto roku se v České republice nacházelo celkem 1 030 656 legálně registrovaných migrantů. Z toho více než polovinu tvořili státní příslušníci Ukrajiny (52 %), v kontrastu státní příslušníci Ruské federace tvořili pouze 4 % z celkového počtu legálně registrovaných migrantů (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024).

1.1. Statistické údaje o Rusech žijících v České republice v letech 2021-2023

Tato podkapitola se soustředí na vývoj počtu ruských migrantů v České republice v letech 2021-2023. Od začátku konfliktu na Ukrajině (24.2.2022) se počty migrantů v České republice výrazně zvýšily. Ke konci roku 2021 se na území České republiky nacházelo přibližně 660 tisíc legálně registrovaných cizinců. Ke konci roku 2022 jich bylo již 1 116 154 (ČSÚ, 2022). Z toho téměř polovinu tvořili cizinci s ukrajinským státním občanstvím. Ministerstvem vnitra ČR bylo vydáno celkem 537 350 dočasných ochran¹¹ (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2024). I přes tento rapidní nárůst se cizinci s ruským státním občanstvím udržují mezi pěti nejpočetnějšími skupinami cizinců v České republice (ČSÚ, 2021-2023).

¹¹ Dočasná ochrana je druh pobytového oprávnění, které je poskytováno za účelem ochrany vysídleným osobám, včetně těch, které byly z důvodu ruské vojenské agrese na Ukrajině nuceni uprchnout.

Níže uvedená tabulka obsahuje data, která zobrazují počty ruských migrantů v České republice v letech 2019-2023, včetně počtů trvalých pobytů, kterými ruští emigranti disponují.

Tabulka 1: Počet ruských migrantů v České republice v letech 2021-2023

Datum	Cizinci celkem	Počet Rusů	Trvalý pobyt	Jiný pobyt
31. 3. 2021	656 301	44 332	22 758	21 574
30. 6. 2021	668 238	45 488	22 945	22 543
30. 9. 2021	647 650	45 176	23 309	21 867
31. 12. 2021	660 849	45 365	23 376	21 956
31. 3. 2022	922 516	46 098	23 498	22 600
30. 6. 2022	1 053 568	45 513	23 588	21 925
30. 9. 2022	1 091 098	44 059	23 728	20 331
31. 12. 2022	1 116 154	43 498	23 783	16 783
31. 3. 2023	1 010 692	42 985	23 863	19 122
30. 6. 2023	1 036 798	42 505	24 007	18 498
30. 9. 2023	1 028 441	38 063	24 168	13 895
31. 12. 2023	1 065 740	40 990	24 207	16 783

Zdroj: ČSÚ 2021-2023, zpracováno autorkou

Meziročně mezi lety 2021-2023 celkový počet legálně registrovaný počet ruských migrantů v České republice klesl. K 31. 12. 2021 bylo v České republice celkem 45 365 Rusů, přičemž více než polovina z nich disponovala trvalým pobytem. K 31. 12. 2022 můžeme zaznamenat pokles celkového počtu ruských migrantů na našem území, a to na 43 498 registrovaných ruských migrantů. Obdobně jako předchozí rok disponovala trvalým pobytem více než polovina ruských migrantů. K 31. 12. 2023 bylo v České republice registrováno 40 990 ruských migrantů, stejně jako v předchozích letech více než polovina z nich disponovala trvalým pobytem.

Z tabulky je patrné, že většina ruských migrantů žijících v České republice se zde zdržuje dlouhodobě. Celkově mezi lety 2021-2023 došlo k poklesu legálně registrovaných ruských migrantů. I přesto nebyl pokles mezi jednotlivými čtvrtletími lineární. Celkově můžeme zaznamenat nárůst v počtu osob, které disponují trvalým pobytem, naproti tomu celkový počet osob disponující jinými druhy pobytových oprávnění klesl.

Rusové mají největší zastoupení v hlavním městě Praze, Středočeském, Jihomoravském, Karlovarském a Ústeckém kraji. Mezi lety 2021-2023 se nejvíce legálně registrovaných Rusů nacházelo na území hlavního města Prahy, vždy okolo 62 % z celkového počtu ruských migrantů v České republice. Na druhém místě se meziročně Rusové nejvíce zdržují ve Středočeský kraj (vždy okolo 11 %), poté v Jihomoravském kraji s meziročním průměrem okolo 7,5 % (vše uvedeno k 31.12. daného roku).

1.2. Přístup Čechů k cizincům

Pro zachycení přístupu Čechů k cizincům jsou v této podkapitole popsány vybrané výzkumy Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd České republiky (dále jen CVVM), který v rámci pravidelného šetření zkoumá přístup české veřejnosti k cizincům a jiným vybraným skupinám obyvatel (např. drogově závislým). Pro účely této práce jsou zde popsány postoje české veřejnosti k cizincům, různým skupinám obyvatel a národnostním skupinám žijících v České republice. Výzkumy, které jsou níže popisovány také zachycují výskyt případného rasismu a/nebo xenofobie v české společnosti.

Jedním z druhů šetření, které CVVM pravidelně realizuje, je šetření zjišťující vztah Čechů k jiným národům a národnostem. Šetření z prosince 2007 zjišťovalo, jaký mají Češi vztah ke dvaceti čtyřem nabízeným národnostem. Tyto vybrané národnosti dotazovaní hodnotili na škále 1 (nejsympatičtější) až 7 (velmi nesympatičtí). Mezi lety 2003, 2005 a 2006 byli dotazovaným vždy nejvíce sympatičtí Češi samotní. Na druhém místě byli dotazovaným nejvíce sympatičtí Slováci, poté Francouzi, Švédí a Angličané. Málo přízně (mezi 4,1 až 5,0) udávali dotazovaní Rusům a Ukrajincům. Mezi nejhůře hodnocenými byli Afghánci, Palestinci a Iráčané (CVVM, 2007). Hodnocení v jednotlivých šetřeních mezi lety 2003, 2005 a 2006 zobrazuje níže uvedená tabulka.

Tabulka 2: Vážený průměr vztahu k národnostem v letech 2003, 2005 a 2006

	II.03		II.05		XII.06
Češi	1,64	Češi	1,66	Češi	1,71
Slováci	2,1	Slováci	2,03	Slováci	2,15
Francouzi	2,22	Francouzi	2,3	Francouzi	2,62
Švédové	2,49	Švédové	2,55	Švédové	2,60
Angličané	2,56	Angličané	2,59	Angličané	2,65
Poláci	2,74	Poláci	2,69	Rakušané	2,82
Rakušané	2,92	Rakušané	2,8	Řekové	3,00
Japonci	2,93	Řekové	2,93	Poláci	3,07
Řekové	2,96	Maďaři	2,96	Japonci	3,34
Američané	3,08	Japonci	3,11	Maďaři	3,39
Maďaři	3,16	Američané	3,35	Američané	3,51
Indové	3,35	Indové	3,41	Němci	3,54
Němci	3,43	Němci	3,55	Indové	3,80
Litevci	3,62	Litevci	3,57	Litevci	3,82
Izraelci	3,85	Izraelci	3,93	Rusové	4,14
Číňané	3,96	Srbové	3,98	Srbové	4,23
Srbové	4,01	Rusové	4,06	Ukrajinci	4,42
Rusové	4,08	Číňané	4,1	Izraelci	4,43
Turci	4,26	Ukrajinci	4,26	Číňané	4,51
Kurdové	4,43	Turci	4,36	Turci	4,82
Ukrajinci	4,48	Kurdové	4,48	Kurdové	4,85
Afghánci	4,74	Afghánci	4,6	Afghánci	5,19
Palestinci	4,71	Iráčané	4,64	Palestinci	5,30
*	*	Palestinci	4,73	Iráčané	5,32

Pozn.: 1 „velmi sympatičtí“, 7 „velmi nesympatičtí“
 Vážené průměry bez odpovědi „nevím“
 *V roce 2003 nebyl zjišťován postoj k Iráčanům.

Zdroj: CVVM (2007)

Ve zjišťování (ne)sympatií k vybraným národnostním skupinám CVVM pokračovalo i v letech 2013 až 2020. Níže uvedená tabulka zobrazuje vývoj (ne)sympatií dotazovaných v čase, přičemž první dvě příčky každoročně obsazují Češi a Slováci. Vztah k Rusům se z předchozích let, kdy jej dotazovaní hodnotili jako spíše nesympatické, pozitivně změnil o jeden bod na “ani sympatičtí, ani nesympatičtí”¹².

¹² Dotazovaní hodnotili sympatie k vybraným národnostem na škále: 1 = velmi sympatičtí, 2 = spíše sympatičtí, 3 = ani sympatičtí, ani nesympatičtí, 4 = spíše nesympatičtí, 5 = velmi nesympatičtí (CVVM, 2007).

Tabulka 3: Vážený průměr vztahu k národnostním skupinám žijícím v ČR – vývoj

	III/2013	III/2014	II/2015	III/2016	III/2017	III/2018	III/19	III/20
Češi	1,69	1,58	1,59	1,66	1,75	1,69	1,68	1,70
Slováci	1,79	1,72	1,76	1,88	1,91	1,85	1,80	1,79
Poláci	2,47	2,40	2,47	2,61	2,59	2,52	2,65	2,51
Maďaři	2,96	2,80	2,88	2,93	2,86	2,85	2,72	2,74
Vietnamci	3,26	3,09	3,11	2,96	2,97	2,85	2,78	2,80
Židé	2,80	2,67	2,83	2,91	2,86	2,83	2,80	2,82
Němci	2,87	2,83	2,82	2,87	2,89	2,91	2,86	2,88
Bulhaři	2,98	2,88	2,95	2,98	2,93	2,97	2,88	2,88
Rusové	3,11	3,27	3,31	3,18	3,16	3,15	3,05	3,15
Ukrajinci	3,57	3,36	3,44	3,26	3,30	3,29	3,25	3,18
Čiňané	3,35	3,28	3,25	3,27	3,27	3,15	3,13	3,34
Rumuni	3,60	3,56	3,55	3,59	3,52	3,50	3,44	3,35
Arabové	-	3,79	4,02	4,20	4,19	4,09	4,10	3,98
Romové	4,24	4,21	4,30	4,26	4,15	4,07	3,96	4,02

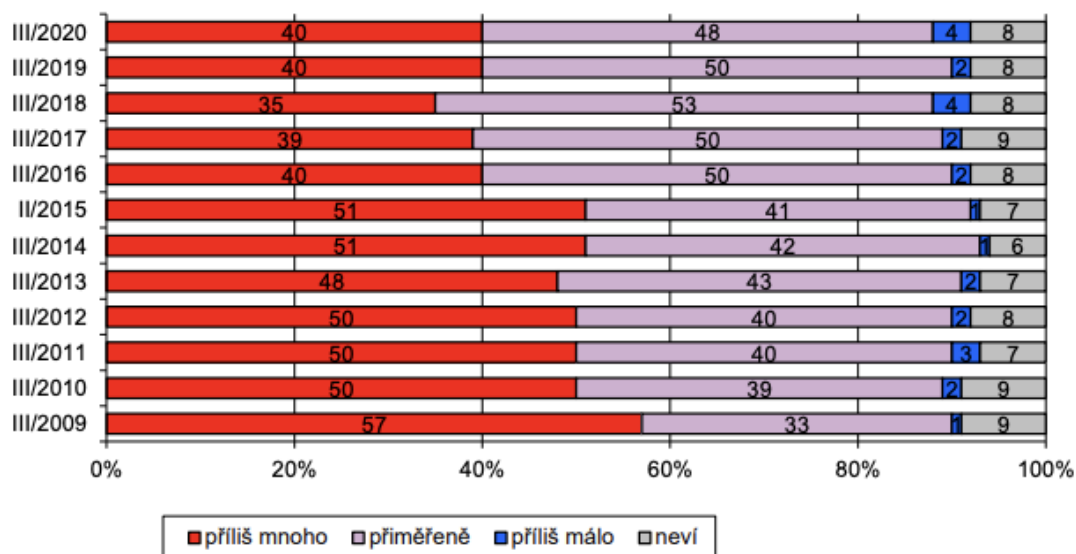
Zdroj: CVVM (2020).

Z šetření CVVM (2006; 2007; 2020), vyplývá, že kladnější postoj k občanům cizích národností zaujímají vysokoškolsky vzdělaní lidé s lepší životní úrovní. Naopak záporný vztah uvádějí nejčastěji respondenti s horší životní úrovní a nižšími příjmy.

V rámci šetření v březnu 2020 se CVVM zabývalo (stejně jako již několik let před tím) názory české společnosti na usazování cizinců v České republice. Specificky se zaměřilo na názory množství cizinců žijících v České republice, zda a za jakých podmínek umožnit cizincům získat dlouhodobý pobyt v České republice, zda a v jakém množství by se cizinci žijící v České republice měli přizpůsobit životním zvyklostem české společnosti.

Pro zjištění, jakého názoru zastává česká společnost vůči množství cizinců žijících v České republice byla formulována následující otázka: „*Domníváte se, že v současné době žije cizinců na území České republiky příliš mnoho, přiměřeně, příliš málo?*” (CVVM, 2020). Níže uvedený graf zachycuje názory české veřejnosti na množství cizinců žijících v České republice v letech 2009-2019.

Graf 1: Názory na množství cizinců žijících v České republice

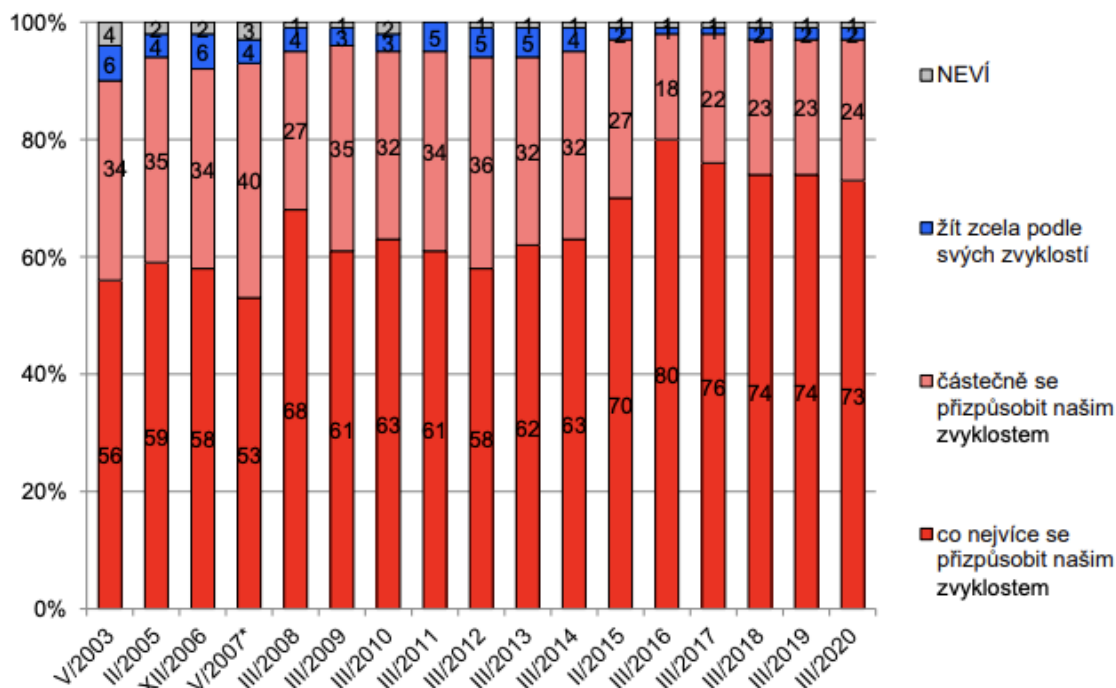

Zdroj: CVVM (2020)

Z grafu je patrné, že názory české veřejnosti na množství cizinců žijících v České republice byly v letech 2010-2015 relativně ustálené. Významný pokles nastal v roce 2016, kdy celkový podíl klesl o 11 %. Pokles pokračoval až do roku 2018, kdy celkový podíl klesl o 35 % od prvního sledování názorů v roce 2009. V roce 2019 celkový podíl vzrostl o 5 % v porovnání s rokem 2018. V roce 2019 hodnotila polovina respondentů (50 %) počet cizinců žijících v České republice jako „přiměřený“, 40 % respondentů jej hodnotili jako „příliš mnoho“ a pouhá 2 % respondentů se domnívala, že cizinců žijících v České republice je „příliš málo“. V roce 2020 byly výsledky výzkumu téměř totožné s rokem 2019. Změna byla zaznamenána v podílu respondentů, kteří se domnívají, že cizinců v České republice žije „příliš málo“, kdy celkový podíl stoupl o 2 %.

Pro zjištění, jakého názoru česká společnost zastává vůči (ne)přizpůsobení se cizinců místním zvyklostem byla respondentům položena otázka: „Cizinci by se v ČR podle Vás měli: co nejvíce přizpůsobit našim životním zvyklostem; částečně se přizpůsobit našim životním zvyklostem; měli by mít možnost žít zcela podle svých životních zvyklostí?“ (CVVM, 2020). Stejná otázka byla respondentům položena i v rámci šetření v březnu 2020. Níže uvedený graf zachycuje názory české společnosti na danou problematiku v letech 2003-2020.

Graf 2: Přizpůsobení se cizinců našim životním zvyklostem

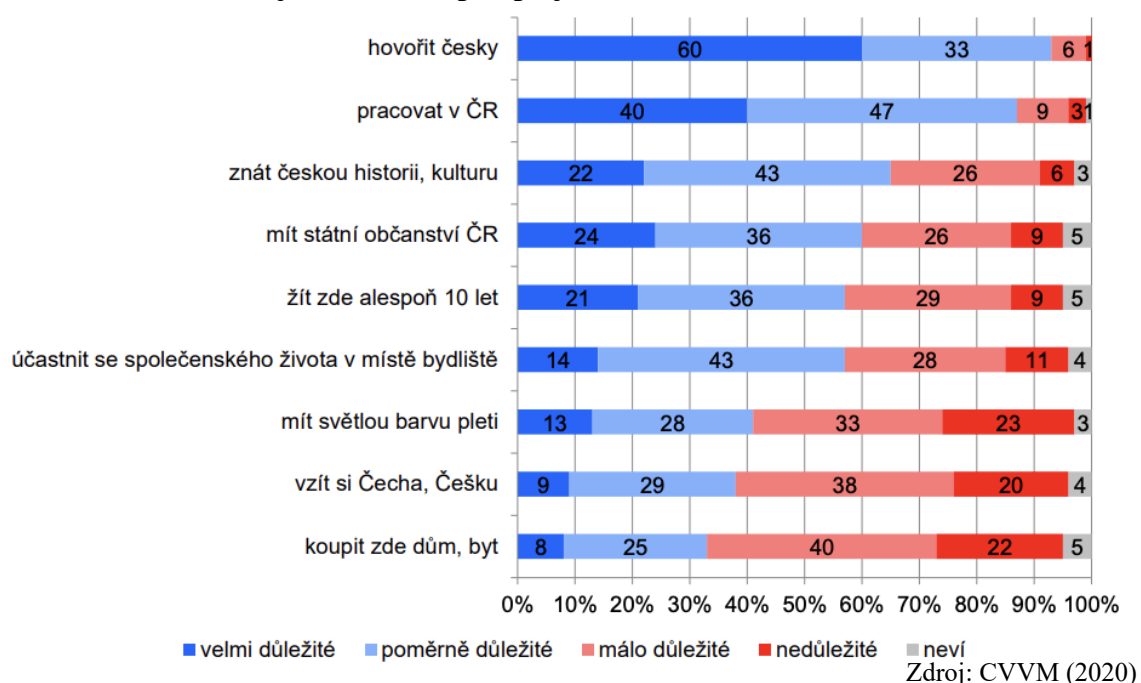
Zdroj: CVVM (2020)

Přesvědčení, že by cizinci žijící v České republice měli žít zcela podle svých zvyklostí je mezi českou společností marginální. Nejvíce (6 %) názoru zastávali Češi v šetření v roce 2003 a 2006, nejméně (1 %) poté v roce 2016-2017. V letech 2018-2020 pouhá 2 % respondentů zastávala názoru, že by cizinci měli žít plně dle svých zvyklostí. Naopak většina respondentů během zkoumaných let zastávala názoru, že by se cizinci měli přizpůsobit českým zvyklostem. I přestože u dané otázky nedošlo k výrazné změně v názorech české společnosti, můžeme v průběhu času zaznamenat určité posuny. V letech 2003-2006 zastávalo téměř 60 % respondentů názoru, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit českým zvyklostem. V roce 2007 podíl klesl na nejnižší zaznamenanou hodnotu, a to 53 %. Nicméně v roce 2008 vzrostl na 68 %. Mezi lety 2009-2014 se držel stabilně okolo 60 %. V šetření v roce 2015 podíl vzrostl na 70 %, o rok později (v roce 2016) podíl vzrostl o dalších 10 %. Od roku 2017 zůstává podíl stabilní okolo 75 % respondentů.

Následující graf (graf 3) zobrazuje odpovědi na otázku: „Pokud člověk, který se do ČR přistěhuje ze zahraničí, nechce být lidmi v místě Vašeho bydliště vnímán jako cizinec, nakolik jsou podle Vás důležité následující okolnosti: a) mít státní občanství ČR; b) hovořit česky; c) koupit si zde byt, dům; d) oženit se/vdát se za Čecha/Češku; e) znát českou historii

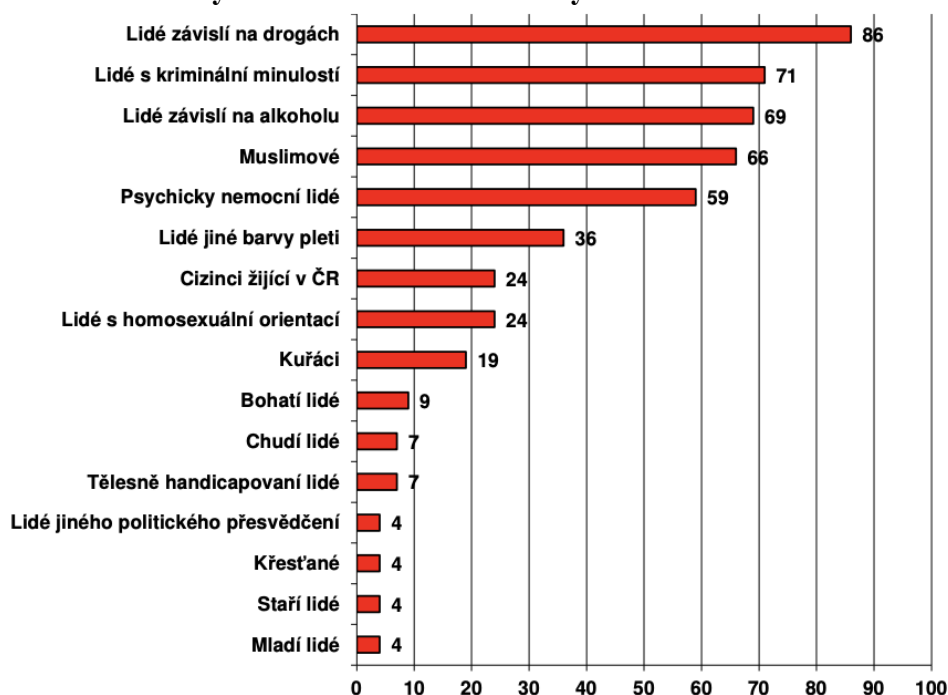
a kulturu; f) mít světlou barvu pleti; g) pracovat v ČR; h) žít zde alespoň 10 let; i) aktivně se účastnit společenského života v místě bydliště. “ Varianty odpovědí: velmi důležité; poměrně důležité; málo důležité; nedůležité.” (CVVM, 2020). Většina respondentů uvedla jako nejdůležitější okolnost pro přijetí hovořit česky a práci v České republice. Schopnost hovořit česky je důležitá pro 93 % respondentů, práce v České republice je důležitá pro 87 % respondentů. Téměř polovina respondentů se domnívá (41 %), že pro přijetí do české společnosti je nutné, aby cizinci měli světlou barvu pleti. Naopak za druhé méně důležité považují respondenti manželství s Čechem/Češkou (38 %) a za nejméně důležité považují vlastnit v České republice nemovitost (33 %).

Graf 3: Jaké okolnosti jsou důležité pro přijetí cizinců

V březnovém šetření CVVM (2020) na téma *Tolerance k vybraným skupinám obyvatel* je možné sledovat postoje české společnosti vůči vybraným skupinám obyvatel. Odpověď na otázku „Koho byste nechtěl mít za sousedy?“ zobrazuje níže uvedený graf (graf 4).

Graf 4: Koho byste nechtěli mít za sousedy?

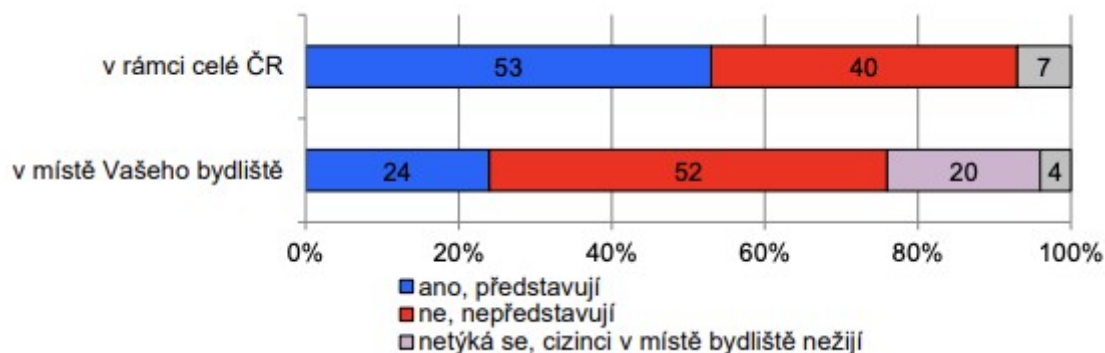

Zdroj: CVVM (2020)

Nejnižší toleranci mají respondenti k drogově závislým, kdy 86 % respondentů uvedlo, že by takové osoby nechtělo mít mezi svými sousedy. Druhou nejvíce odmítanou skupinou jsou lidé s kriminální minulostí (71 % respondentů) a po nich lidé závislí na alkoholu (69 % respondentů). Šedesát šest procent respondentů uvedlo, že by za svého souseda nechtělo mít muslima. CVVM (2020) uvádí, že nárůst netolerance k této skupině obyvatel může být spojen s projevy radikálního islamismu v Evropě. Šestou nejméně chtěnou skupinou jsou lidé jiné barvy pleti, kdy 36 % respondentů uvedlo, že by nechtělo mít za sousedy osoby jiné barvy pleti. Cizince by za sousedy nechtělo mít 24 % respondentů. Stejný podíl respondentů by za sousedy nechtěl mít ani osoby s homosexuální orientací.

V rámci šetření *Postoje české veřejnosti k cizincům* položilo CVVM respondentům sadu otázek, ve kterých respondenti vyjadřovali své postoje k cizincům pobývajícím na území celé České republiky a v místě jejich bydliště. První otázka výzkumu zněla: „*Představují nově příchozí občané jiných národností problém?*“, výsledky zachycuje graf 5.

Graf 5: Představují nově příchozí občané jiných národností problém?

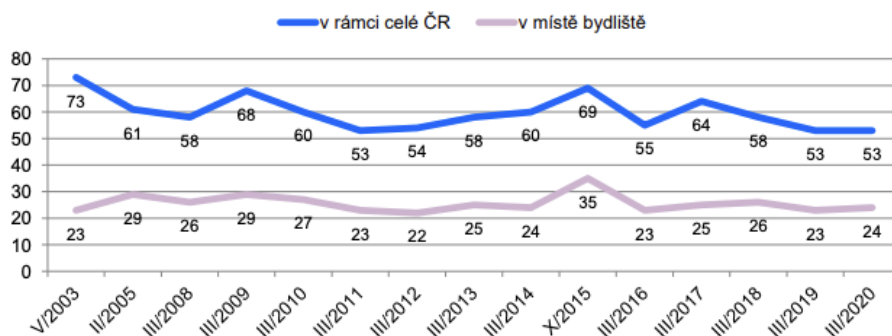

Zdroj: CVVM (2020)

Z grafu lze vyčíst, že 53 % respondentů považovala v roce 2020 nově příchozí občany cizích národností za problém v rámci celé České republiky. S názorem, že nově příchozí občané jiných národností představují problém nesouhlasí více než polovina respondentů (52 %), téměř jedna čtvrtina (24 %) s názorem souhlasí a jedna pětina respondentů (20 %) říká, že se v místě jejich bydliště cizinci nevyskytují. Při analýze odpovědí došlo CVVM (2020) k závěru, že názor, že cizinci představují problém v rámci celé České republiky vyjadřovali spíše respondenti s horší životní úrovní a lidé, kteří se svojí politickou orientací hlásí k levici (potencionální voliči SPD, KSČM, ČSSD). Naopak s tím, že cizinci problém v rámci České republiky nepředstavují souhlasí lidé s vysokoškolským vzděláním, mladší věkové skupiny do 45 let, lidé s dobrou životní úrovní a lidé, kteří se svojí politickou orientací hlásí k pravici, či středu (potencionálně voliči TOP 09, KDU-ČSL, ODS, STAN). Ke stejným závěrům došlo CVVM i v případě vnímání cizinců jako problém v místě bydliště respondenta.

Pozoruhodné je sledovat dlouhodobý vývoj podílu těch, kteří považují nově příchozí občany jiných národností za problém (graf 6). V roce 2003 byly v rámci celé České republiky názory nejextrémnější, kdy 73 % uvedlo, že nově příchozí cizinci pro ně představují problém. Mezi roky 2005-2008 celkový podíl respondentů zastávající tohoto názoru klesal. Naopak v roce 2009 opět vzrostl, a to na 68 %. V letech 2010-2014 byl podíl respondentů tohoto názoru téměř totožný. V roce 2015 podíl respondentů stoupl na 69 %, v roce 2016 klesl na 55 %. Mezi lety 2018-2020 se podíl respondentů zastávající tohoto názoru držel lehce přes polovinu.

Graf 6: Podíl těch, kdo pokládají nově příchozí občany jiných národností za problém

Zdroj: CVVM (2020)

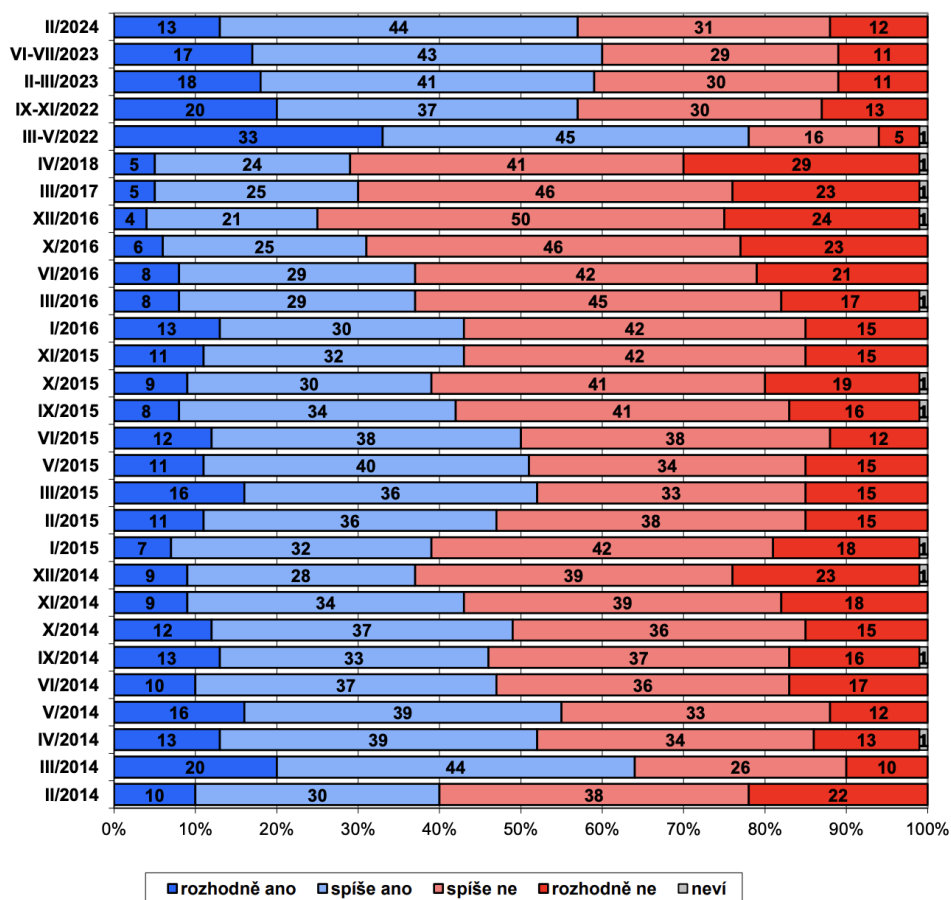
Šetření z roku 2020 je na dané téma nejaktuálnějším z šetření, která CVVM na svých webových stránkách ke dni 18. 5. 2024 zveřejnila.

1.3. Češi a situace na Ukrajině

Vzhledem k charakteru práce je vedle přístupu Čechů k cizincům vhodné zmínit, zda Češi vnímají situaci na Ukrajině jako bezpečnostní hrozbu, či nikoliv. V Tiskové zprávě *Občané o situaci na Ukrajině – únor 2024* (CVVM, 2024) se CVVM zabývá otázkou, zda se česká veřejnost situací na Ukrajině zabývá a zda ji (ne)považuje za bezpečnostní hrozbu. Šetření probíhalo od konce ledna do konce března 2024.

Níže zobrazené výsledky šetření (Graf 7) ukazují, že se zájem o situaci na Ukrajině od podzimu 2022 výrazně nezměnil a výsledky jsou srovnatelné s předchozími výzkumy, které byly realizované na podzim 2022 a na jaře 2023. Výrazný pokles zájmu české veřejnosti byl zjištěn mezi jarem a podzimem 2022. Na jaře 2022 byl zájem o situaci na Ukrajině mimořádně vysoký (78 %), dle CVVM (2024) je pokles zájmu o zahraničně politické události tohoto typu běžný a odpovídá standardnímu vzorci vývoje zájmu. Z dlouhodobého hlediska jsou výsledky z jara 2024 pátými nejvyššími od roku 2014.

Graf 7: Zájem o vývoj situace na Ukrajině

Zdroj: CVVM (2024)

V tiskové zprávě *Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku – podzim 2023* se CVVM (2023) zaměřilo na otázku toho, co čeští občané starší 15 let považují za bezpečnostní hrozbu (názory na hrozbu ze strany konkrétních skupin a hrozby většího rozsahu např. válka) a jaké státy pro ně bezpečnostní hrozbu představují. V rámci výzkumu položilo CVVM respondentům otevřenou otázku¹³ bez nabídky odpovědi, zda v jejich očích některé země představují hrozbu pro Českou republiku. Přes polovinu respondentů (55,2 %) uvedlo, že v současné době považuje Ruskou federaci za bezpečnostní hrozbu. CVVM (2023) uvádí, že při podrobnější analýze respondentů došli k závěru, že existují rozdíly napříč věkovými skupinami, které považují Rusko za bezpečnostní hrozbu. V nejstarších věkových skupinách (nad 60 let) uváděli respondenti Rusko relativně nejméně (50 %), ve věkové skupině od 30 do 44 let respondenti naopak Rusko uváděli nejvíce (63 %). Z hlediska dosaženého vzdělání respondentů označovali Rusko za bezpečnostní hrozbu

¹³ „Domníváte se, že existuje nějaký stát, který představuje reálnou bezpečnostní hrozbu pro Českou republiku?“

nejčastěji občané s dokončeným vysokoškolským vzděláním (67 %). Co se genderového rozdělení názorů týče, muži a ženy se v této věci nelišily.

Tabulka 4: Země, které občané ČR považují za bezpečnostní hrozbu

Rusko	55,2 %
Čína	17,7 %
Ukrajina	15,2 %
Spojené státy americké	11,8 %
Bělorusko	3,8 %
Izrael	3,7 %
Palestina	3,2 %
Německo	2,2 %
Irán	2,1 %
Maďarsko	1,8 %
KLDR	1,5 %
Turecko	1,5 %
Sýrie	1,5 %
Pákistán	1,2 %
Afganistán	1,1 %
jiná země ⁴	3,5 %
jiná odpověď ⁵	5,7 %
neexistuje takový stát	14,4 %
neví	13,2 %
Celkem odpovědí	1462

Zdroj: CVVM (2023)

V tabulce 5 je zobrazen časový vývoj dané otázky. CVVM otázku pokládá ve svých sledováních pravidelně od roku 2006. V posledním šetření, v roce 2023, byla naměřena nejvyšší hodnota obav z Ruska jako bezpečnostní hrozby, a to v podobě 55 %. Pro srovnání v roce 2014 (kdy proběhla anexe Krymu) byl podíl respondentů, kteří považují Rusko za bezpečnostní hrozbu pouze 28 %.

Tabulka 5: Země, které občané ČR považují za bezpečnostní hrozbu – srovnání v čase

	12/06	12/07	12/08	12/09	12/10	11/14	12/15	11/18	06/21	11/22	10-11/23
Rusko	10	16	17	14	11	28	17	18	38	51	55
Čína	7	7	8	9	7	3	2	6	17	12	18
USA	8	12	8	5	5	6	9	10	10	9	12
Irán	16	17	12	17	13	9	6	6	4	2	2
Irák	23	16	16	17	14	15	11	7	3	2	1
Německo	2	3	1	2	3	1	3	4	3	2	2
Bělorusko	1	1	0	1	0	0	0	0	3	3	4
Afghánistán	10	8	14	11	17	9	6	10	2	1	1
Sýrie	1	0	0	0	0	6	20	8	2	1	2
KLDR	10	3	3	6	11	5	1	3	2	2	2
Izrael	5	3	2	3	3	3	3	1	2	0	4
Turecko	2	1	1	1	1	1	6	2	2	1	2
Ukrajina	3	2	2	3	2	16	3	2	1	10	15
Pákistán	3	3	6	4	4	3	1	1	1	0	1
Takový stát neexistuje	21	23	28	28	28	21	13	26	23	21	14
Neví	24	23	25	26	25	20	14	23	22	17	13

Zdroj: CVVM (2023)

2. Teoretická východiska

2.1. Akulturace

Autoři Redfield, Lindton a Herskovits pojem akulturace poprvé definovali v roce 1936 jako fenomén, který nastává při přímém déle trvajícím kontaktu jedinců ze dvou či více kulturně odlišných skupin a vede ke změnám v jedné, či více kulturních skupinách.

Pojem akulturace byl v minulosti mnohokrát redefinován. Berry (2002) definuje akulturaci jako proces, při kterém se jedinec či skupina jedinců adaptuje na cizí kulturní prostředí. Dle Průchy (2007) hovoříme o akulturaci (jakožto sociálním procesu) tehdy, kdy se dvě anebo více kultur dostává do dlouhodobého kontaktu či střetu. Berry svou definici z roku 2002 obohatil zdůrazněním individuální složky akulturace: „*Akulturace je duální proces kulturní a psychologické změny, ke kterému dochází v důsledku kontaktu mezi dvěma nebo více kulturními skupinami a jejich jednotlivými členy*” (Berry, 2005, s. 698). Berry rozlišuje dvě složky akulturace: (1) změny kulturní (úroveň skupinová) a (2) změny psychologické (úroveň individuální). Pro lepší pochopení individuální akulturace, je možné uvést kategorie změn, se kterými se musí jedinci při kontaktu s cizí kulturou vyrovnat (Berry, 1987):

- fyzické změny (např. jiný způsob života, nové životní prostředí)
- biologické změny (např. odlišná kuchyně, nové stravovací návyky)
- kulturní změny (např. odlišný jazyk, náboženství)
- psychologické změny a nové sociální vztahy (např. stres).

Rozlišení akulturace na individuální a skupinovou je důležité také dle Chirkova (2009), který navrhuje vlastní definici pojmu akulturace, ve které vedle skupinové akulturace popisuje také akulturaci individuální. Individuální akulturaci popisuje jako proces, ke kterému dochází, když se jedinec z jedné kulturní komunity setká s kulturní komunitou, která je odlišná od té, ve které byl socializován. Akulturace na úrovni jedince (individuální) úzce souvisí s akulturací na úrovni skupiny. Akulturační změny na úrovni skupinové připravují jedince na psychologické změny, které rozdílné psychologické charakteristiky jedinců podmiňují (Chvojková, 2018).

Vedle antropologických a psychologických definic pojmu akulturace se můžeme setkat

s popisy akulturace formovanými vychovateli. Ti pojem používali k popisu procesu přizpůsobování se dítěte způsobu života jeho skupiny (Herskovits, 2012).

Z výše uvedeného je patrné, že pojem akulturace je definován a vnímán různě. I přesto můžeme v definicích najít následující společné prvky:

1. K akulturaci dochází při kontaktu dvou a více kulturních skupin.
2. V průběhu času dochází ke kulturním změnám na obou stranách.
3. K akulturaci může docházet na úrovni individuální i skupinové.

2.1.1. Kultura

Definici pojmu kultura poprvé sdíleli antropologové Kroeber a Kluckhohn, kteří v roce 1952 zveřejnili seznam 160 definic kultury. Odborníci pojem vnímají různě. Dle Rohnera (1984) je kultura relativně organizovaný systém společně sdílených významů (událostí). Hofstede (2007) definuje kulturu jako kolektivní naprogramování mysli, které odlišuje členy jedné skupiny od skupiny druhé. Cole (1996) kulturu vnímá jako činnost, která je lidem společná a zaměstnává je v určitém čase. Vedle toho Smith (2002) říká, že kultura je něco, co lidé mezi sebou sdílejí a zároveň to ono, co mezi sebou sdílejí úzce souvisí se sociálními útvary (etnickými, národními, či státními). Výrost, Slamění a Sollárová (2019) uvádějí, že Triandis (2002b) zmíněné definice pojmu kultura doplňuje tím, že aby lidé mohli kulturu tvořit, musí sdílet společný jazyk v daném čase a na daném území.

Z výše uvedeného je patrné, že existuje mnoho definic pojmu kultura. Některé pojem rozvíjejí a jiné ho zkracují. I přesto můžeme dojít k závěru, že kultura je ono něco, co jedince v dané kulturní skupině spojuje – může se jednat o (1) sociální útvary (národní, státní či etnické podobnosti), (2) jazyk, (3) prostor, ve kterém se osoby zdržují, či (4) podobné smýšlení.

I přes odlišnosti v jednotlivých definicích je pro kulturu typické, že mezi ní a jedinci existuje reciproční vztah, ve kterém je jedinec v procesu socializace (enkulturace) kulturou utvářen, přičemž kultura v jedinci přetrvává i po jeho smrti¹⁴. Kultura určuje, jakým způsobem jedinec nahlíží na okolní svět a jaké má zvyky a hodnoty. Této skutečnosti si jsou jedinci

¹⁴ Např. posmrtný života v kontrastu indických náboženství (hinduismu, buddhismu) s abrahámovskými (křesťanství, judaismus, islám).

obvykle vědomi až při setkání s osobami z jiného kulturního prostředí. Takové setkání dvou či více různých kultur označujeme jako *mezikulturní kontakt*. Bochner (2003, s. 3) rozlišuje dva typy mezikulturního kontaktu:

1. **mezikulturní kontakt napříč státy**, ke kterému dochází ve chvílích kdy jedinci na určitý čas opouštějí zemi svého původu, aby navštívili zemi cizí.
2. **mezikulturní kontakt uvnitř státu**, ke kterému nejčastěji dochází uvnitř multikulturní společnosti, může dojít v případech, kdy se střetávají jedinci různého etnického původu.

V obou případech mezikulturního kontaktu dochází k akulturaci (Bochner, 2003).

2.1.2. Enkulturation

S akulturací také úzce souvisí pojem enkulturation, který chápeme jako sociální proces, v rámci, kterého se jedinec pomocí socializačních mechanismů (zejména interiorizace¹⁵) stává součástí kulturního společenství tím, že přejímá hodnoty daného společenství za své vlastní (Matysová, 2012). Enkulturation je součástí socializace a jedná se o fenomén, se kterým se za svůj život setká každý jedinec, který se rozhodl opustit své původní kulturní prostředí a vstupuje tak do kulturního prostředí nového. Ve chvíli, kdy jedinec migruje geograficky (například ze země svého původu do země cizí) hovoříme o akulturaci migrantů.

2.1.3. Průběh akulturace

Akulturation probíhá ve čtyřech fázích: (1) euforie, (2) kulturní šok, (3) akulturation a (4) ustálený stav. Přičemž na samotný průběh akulturace je možné nahlížet ze dvou úhlů pohledu – z pohledu migrantů a z pohledu přijímající kultury (Hofstede, Hofstede, 2007).

První fáze, kterou migranti prožívají označujeme jako období euforie, ve kterém je jedinec plný pozitivních euforických emocí. Jedinec je nadšený, nová kultura mu přijde zajímavá a hostitelskou zemi chce poznávat. Druhou fází označujeme jako fází kulturního šoku, ve které vlastní kulturní výbava jedinci již není dostačující a začíná mu tak život v novém kulturním prostředí. Třetí fáze je fází akulturace. Zde si jedinec navyká na život v novém kulturním prostředí, přejímá některé hodnoty většinové společnosti a integruje se do nových sociálních sítí. Čtvrtou fází označujeme jako ustálený stav – jedná se o ustálený stav myslí, který ovlivňuje pozitivní a negativní emoce jedince. Pokud u jedince převládají negativní

¹⁵ Tj. proces vnitřního ztotožnění v rámci sociální interakce jedinců, ve kterém dochází k přijímání idejí, společenských norem a hodnot cizí kultury za své vlastní.

emoce, tudíž i negativní stav mysli, připadá si v novém kulturním prostředí odmítaný a cizí. Pokud u jedince naopak převažují pozitivní emoce, vnímá nové kulturní prostředí za lepší než prostředí domova, které opustil. Jedinec přitom může nové kulturní prostředí vnímat stejně dobře, jako vnímá prostředí země svého původu (Hofstede, Hofstede, 2007).

Vedle fází, kterými si procházejí v rámci majoritní společnosti migranti můžeme rozlišit fáze akulturace, které jsou typické pro majoritní kulturní skupinu. První fáze euforie je kompatibilní se zvědavostí. Druhou fází označujeme za fázi etnocentrismu, kdy jedinci z majoritní kulturní skupiny mají tendenci posuzovat odlišnou kulturu, tradice, zvyky a hodnoty s kulturou vlastní (Hofstede, Hofstede, 2007). Za správné a užitečné jedinci považují takové hodnoty, ideje a normy, se kterými se identifikují (Sociologická encyklopedie, 2022). Ve fázi etnocentrismu jsou jedinci z majoritní kulturní skupiny vůči jedincům z minoritní kulturní skupiny spíše nepřívětiví. Ve chvíli, kdy do majoritní kulturní skupiny přicházejí jedinci z cizí kultury často, nastává třetí fáze – fáze polycentrismu, tzv. principu, který tvrdí, že osoby je nutné posuzovat podle rozdílných hledisek, např. cizince je nutné posuzovat podle jim vlastních kulturních hledisek (Hofstede, Hofstede, 2007).

2.1.4. Strategie akulturace

Jak již bylo definováno výše, pojem akulturace chápeme jako proces kulturních a sociálních změn, ke kterým dochází při kontaktu jedné či více kultur. Dle Berryho (2001) můžeme rozlišovat čtyři akulturační strategie, které **minoritní** skupina zaujímá. Přičemž hlavním kritériem odlišení je, zda si jedinci kulturní specifika zachovávají a zda se podílejí na každodenní interakci se skupinou majoritní, či nikoliv. Jedná se o strategii integrace, asimilace, separace a marginalizace.

Strategie integrace předpokládá, že zachován určitý stupeň kulturní integrity jedinců z minoritní skupiny a zároveň se jedinci stávají nedílnou součástí majoritní společnosti. O strategii asimilace hovoříme, když se jedinci z minoritní kulturní skupiny plně vzdávají hodnot vlastní kultury a aktivně se zapojují do každodenního života majoritní společnosti. Vedle toho rozlišujeme strategii separace, o které hovoříme ve chvíli, kdy se jednotlivci ze skupiny minoritní aktivně vyhýbají kontaktu s majoritní společností a současně si zachovávají své kulturní hodnoty. Ke strategii marginalizace dochází ve tehdy, kdy minoritní skupina nezachovává své kulturní hodnoty a současně se neúčastní ani interakce s kulturou majoritní (Matysová, 2012).

Vedle definice akulturačních strategií, které zaujímá minoritní kulturní skupina, Berry (2001) definoval strategie, které zaujímá **majoritní** kulturní skupina. Tyto strategie jsou slučitelné s předcházejícími strategiemi – strategie integrace, asimilace, separace a marginalizace (Matysová, 2012).

Jelikož k integraci jednotlivců z minoritní skupiny do majoritní společnosti může dojít pouze tehdy, kdy je majoritní společnost vymezena jako multikulturní, je strategie integrace kompatibilní se strategií multikulturalismu. Obě kulturní skupiny si zachovávají své kulturní hodnoty a majoritní skupina udržuje intenzivní vztahy se skupinou minoritní. Aby toto bylo možné, musí k tomu být vytvořeny psychologické předpoklady ze strany majoritní společnosti, zejména nízký stupeň diskriminace a předsudků, vzájemný kladný postoj mezi kulturními a etnickými skupinami a přijetí kulturní diverzity ve společnosti jako celku (Matysová, 2012). Pro strategii asimilace je charakteristická strategie tavícího kotle (anglicky *melting pot*), při které se kultury „přetaví“ a vznikne tak kultura nová, ve které je kladen důraz především na udržování intenzivních interakcí jedinců z obou kulturních skupin (Matysová, 2012). Se strategií separace je slučitelná segregace, při které se minoritní skupiny organizují do izolovaných území uvnitř majoritní společnosti. U strategie separace je hlavním zájmem obou kulturních skupin zachování svých kultur (Matysová, 2012). Pro strategii marginalizace je definována strategie sociálního vyčleňování, či exkluze (Matysová, 2012). Sociální exkluzi chápeme jako strategii, pomocí které jedná skupina ochraňuje své hodnoty a výhody tak, že se uzavře jiným cizím skupinám (Sociologická encyklopedie, 2022).

Výzkumy (Berry, 2002; Berry, 2006) ukazují, že nejméně vhodnou strategií akulturace je strategie marginalizace, a to zejména protože zapříčiňuje špatné začlenění do majoritní společnosti a současně může vyvolávat psychosomatické problémy. Naopak za nejvhodnější se jeví strategie integrace a asimilace.

2.2. Rasismus

Rasismus je obsáhlý a relativně nejednoznačný pojem. I přestože se o něm v české společnosti mluví již mnoho let, málokdy je jasné, jaký je jeho přesný význam (Šlesingerová, Hamar, Szaló, 2007). Volně se pojem rasismus využívá pro označování nepřátelských či

záporných pocitů jedné etnické skupiny (anebo národa) vůči jiné etnické skupině (anebo národu) (Fredrickson, 2003).

Rasismus jako ideologie nám tvoří hranice mezi dvěma kolektivními skupinami „my” a „oni”. Skupinu „oni” chápeme jako esteticky, kognitivně i morálně méněcennou a její odlišitelnost je vždy viditelná a nezměnitelná (Šlesingerová, Hamar, Szaló, 2007). Rodat (2017, s. 131) uvádí, že podle Miles (1991) ideologický obsah rasismu na jedné straně spočívá v procesu rasové konstrukce (*process of racial construction*), tj. jeden či více biologických znaků se používá jako kritérium odlišitelnosti kolektivní skupiny „oni”. Tyto znaky považuje za přirozené, neměnné a určitým způsobem odlišitelné od znaků jiných skupin. Na straně druhé jsou všem příslušníkům kolektivní skupiny „oni” připisovány další negativní charakteristiky a znaky (biologické i kulturní). Z tohoto důvodu je přítomnost osob ze skupiny „oni” vnímána jako problematická a prezentovaná jako hrozba. Rodat (2017, s. 131) dále uvádí, že Fredrickson (2011) nemluví o roli biologických, či genetických znaků jako hlavních odlišujících kritérií pro kolektivní skupiny „my” a „oni”, nýbrž rasismu připisuje dvě složky: odlišnost (*difference*) a moc (*power*). Rasismus se dle Fredericksona (2011) objevuje tam, kde má jedna skupina osob moc nad jinými skupinami. Skupiny „my” a „oni” se liší trvale. Rozdíly mezi skupinami jsou nepřekonatelné a odlišení je vždy ve prospěch skupiny „my”, proto poskytuje toto odlišení ospravedlnění ke krutému zacházení s osobami ze skupiny „oni”. Z výše uvedeného pojetí rasismu jako ideologie je patrné, že rasismus spočívá na hierarchii nadřazenosti a podřazenosti. S tím se ztotožňuje také Grosfoguel (2016), podle kterého je hierarchická nadřazenost a podřazenost skupin v případě rasismu založena na původu člověka.

Pojetí rasismu může být mnohdy i rozsáhlejší, zejména v mediálním a politickém kontextu. Široké a nejednoznačné pojetí pojmu může vést k vnímání rasismu jako synonymum k pojmu vyloučení, diskriminace, nepřátelství, nenávisť, netolerance, fobie či pohrdání osobami ze skupiny „oni” (Rodat, 2017).

I přestože nejznámější a nejviditelnější formou projevu rasismu je rasismus na základě odlišné barvy pleti, nejedná se o jedinou formu rasismu, se kterou můžeme setkat. Projevy rasismu mohou být v různých částech světa konstruovány a označovány jinak, a to v závislosti na místní a koloniální historii (Grosfoguel, 2016). V koloniální historii Irska měli Irové a Britové stejnou barvu pleti a nebyly zde žádné navenek patrné fyzické rozdíly

(Garner, 2009). Rasová nadřazenost Britů nad Iry byla konstruována na základě označování Irů zvířata, opilce, negramotné a primitivní (INAR, 2024). I přestože se původně mohlo zdát, že se jedná o náboženský konflikt mezi katolíky a protestanty, vznikl zde rasový/koloniální konflikt. To samé můžeme říct o islamofobii v Evropě a Spojených státech. Zde jsou muslimové označováni za barbary, necivilizované, násilné a v extrémních případech za teroristy (Grosfoguel, 2016). Adolf Hitler a nacisté dovedli ideologii rasismu do nejextrémnější podoby v historii lidstva, kdy se na základě etnického původu jedné kolektivní skupiny pokusili o vyhlazení všech jejích příslušníků¹⁶ (Fredrickson, 2003).

Důležité je si upřesnit pomocí jakých praktik a jakými způsoby jsou jedinci z hierarchicky podřazené skupiny „oni“ zobrazováni. Níže uvedené dimenze nám ukazují, jakou roli rasistické praktiky zaujímají:

1. Institucionální prostředí – praktiky, které nám produkují rasistické vědění se realizují v určitém institucionálním prostředí, kde je jejich tvorba sociálně organizovaná a regulovaná. V tomto prostředí vznikají autorizované seznamy typů lidí, které řadíme do skupiny „oni“ a také prostory, ve kterém jedinci ze skupiny „oni“ pobývají (například slumy, kolonie, rezervace, plantáže).
2. Rasistický diskurz – zde se prolínají různá jazyková pojetí pojmu rasa. Diskurz je formován prostřednictvím norem, přívlastků, vtipů, či nadávek a vědění o rase se tak vytváří prostřednictvím rasové diferenciaci, která se zde realizuje na základě pojmenování a ohodnocování. Jedinci ze skupiny „my“ pojmenovávají a hodnotí jedince ze skupiny „oni“ na základě informací, které vychází z jejich kultury, historie a tradic.
3. Jiné vnímání skutečnosti na základě rasistického diskurzu – praktiky rasistického diskurzu se stávají natolik věrohodnými, autentickými a pravdivými, že nám formují nové vnímání toho, co je skutečné (Šlesingerová, Hamar, Szaló, 2007).

2.2.1. Kulturní rasismus

V posledních letech se začala projevovat myšlenka toho, zda je kulturní rasismus nová forma „klasického“ biologického rasismu, či zda se jedná o nový fenomén. „Klasický“ biologický rasismus se vyznačoval biologickou nerovností osob, která byla podporována zákony a státem (např. nacistická vláda v Německu, zákony o rasovém rozdělení ve Spojených

¹⁶ Nacistický rasismus se vztahoval na všechny osoby, které nebyly árijské rasy. Vedle Židů byly do stejné hierarchicky podřadné skupiny „oni“ umístěni také Romové.

státech do roku 1960, či režim Apartheidu v Jihoafrické republice). V současné době rasismus nepotřebuje právní ani státní podporu proto, aby se ve společnosti mohl vyskytovat. Diskriminace, rasistické postoje a rasistické chování se nemusí nadále zakládat na biologické nerovnosti člověka. Místo biologického základu je k odlišení osob, marginalizaci, diskriminaci a případné segregaci využíván etno-kulturní původ osob (*ethno-cultural origin*). Tyto postoje a chování označujeme jako kulturní rasismus (Rodat, 2017).

Podle Fredericksona (2011) můžeme kulturní rasismus definovat jako fenomén, který se objevuje ve chvíli, kdy se jedna etnická skupina pokouší o nadvládu, či eliminaci jiné etnické skupiny, a to na základě kulturních rozdílů, které považují za dědičné a neměnné. Tyto kulturní rozdíly jsou mezi etnickými skupinami tak odlišné, že ospravedlňují negativní postoje vůči konkrétnímu etniku jako celku (Rodat, 2017). Toto pojetí rasismu často doprovází xenofobie zaměřená vůči cizincům jako celku a v jednotlivých zemích se může pojít s averzí vůči konkrétnímu etniku – v České republice vůči Romům, ve Francii vůči Arabům, ve Spojeném království vůči Pákistáncům, apod (Charvát, 2007). Abychom mohli hovořit o kulturním rasismu a ne etnocentrismu, je nutné, aby rozdíly, které mezi etnickými skupinami jsou byly trvalé a neodstranitelné (Rodat, 2017).

2.3. Diskriminace

Diskriminace a její zákaz je v České republice zakotven v Listině základních práv a svobod, antidiskriminačním zákoně (zákon č. 198/2009 Sb.), mezinárodních smlouvách¹⁷ a směrnicích Evropské unie, zejména ve Směrnici Rady Evropské unie (2000/43/ES), kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ a Směrnici Rady Evropské unie (2000/78/ES), kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Směrnici Rady Evropské unie (2000/54/ES), o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání. I přestože je diskriminace protiprávní, můžeme se s ní setkat v různých oblastech života, nejčastěji v zaměstnání, vzdělávání, bydlení, či zdravotních a sociálních službách (Policie České republiky, 2024).

¹⁷ Například Všeobecná deklarace lidských práv OSN, Charta OSN, Evropská úmluva o ochraně lidských práv.

Pojem diskriminace, latinsky *discriminare* (česky rozlišovat) nejčastěji používáme v negativním vymezení k rozlišování osob na základě příslušnosti k určité skupině (Policie České republiky, 2024). Z pohledu zákonů je diskriminace chápána jako porušení práva na rovné zacházení. Aby bylo možné diskriminaci považovat za protiprávní jednání, je nutné, aby k ní došlo v zákonem stanovených oblastech. Z ustanovení §1 odst. 1 antidiskriminačního zákona můžeme vyčíst, že se jedná o oblasti pracovního práva a přístupu k povolání, členství a činnosti v odborových organizacích a profesních komorách, sociálního zabezpečení, přístupu ke zdravotní péči a jejímu poskytování, či přístupu ke vzdělání a jeho poskytování. Listina základních práv a svobod nám ve čl. 3 odst. 1. říká, z jakých důvodů je diskriminace zakázána: „*Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*”. Dle těchto konkrétních znaků rozlišujeme diskriminaci z důvodu etnického původu, z důvodu pohlaví, jazyka, ale také z důvodu sexuální orientace, věku (tzv. ageismus), náboženského vyznání, či například z důvodu zdravotního postižení (Veřejný ochránce práv, 2023).

Antidiskriminační zákon¹⁸ rozlišuje diskriminaci přímou a nepřímou. Přímou diskriminací je dle §2 odst. 3 antidiskriminačního zákona „*takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci,*” a to za některých zákonem stanovených důvodů (jak již bylo zmíněno výše, jedná se například o rasový, či etnický původ, národnost, sexuální orientaci, věk, pohlaví a nebo náboženské vyznání). Příkladem přímé diskriminace může být například nabídka pracovního místa, ve které stojí „*nabídka není určena pro Rusy*”. Pojetí nepřímé diskriminace je o něco složitější než pojetí přímé diskriminace, proto jej vysvětlím v porovnání s přímou diskriminací. U přímé diskriminace přímé je diskriminační jednání jasné hned v dané situaci, narozdíl od toho u nepřímé diskriminace se diskriminace projeví až jako důsledek nějakého konkrétního jednání (Skarková, 2010). Příkladem nepřímé diskriminace může být nevpuštění nevidomého člověka do obchodu kvůli zákazu vstupu psů (Veřejný ochránce práv, 2023). Konkrétní jednání je v této situaci zákaz vstupu psů do obchodu, ale důsledkem toho jednání vznikne diskriminační jednání, nevpuštění nevidomého člověka do

¹⁸ Tj. zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací.

daného obchodu, kdy se jedná o diskriminaci z důvodu zdravotního postižení.

2.4. Xenofobie

Rozdíly mezi životními způsoby, normami, zvyklostmi a kulturní identitou často vyvolávají odpor v přijímací společnosti, se kterým je úzce spojena xenofobie. S určitou mírou zjednodušení je možné xenofobii pojmut jako projev odporu k něčemu jinému, cizímu (Baumgartl, Favell, 1995), kdy je odpor často poháněn strachem a nenávistí z neznámého, respektive cizího (Danielová, 2003).

Narozdíl od rasismu se xenofobie projevuje v oblasti předsudků a společenských postojů vůči určité skupině obyvatel. Ministerstvo vnitra ČR (2023) tak vedle xenofobie užívá pojmu předsudečné nenávisti¹⁹, který definuje jako takové jednání, které je motivováno společenskými předsudky a nesnášenlivostí vůči určité skupině obyvatel. Podle Geist (1992, s. 560) je „*Xenofobie s heterostereotypy základem různých druhů a forem nenávisti (antisemitismus²⁰, rasismus), šovinismu, nacionalismu, fašismu apod.*“. Toto tvrzení podporuje i Ministerstvo vnitra ČR (2023), které ve *Zprávě o extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky za rok 2022* uvádí, že antisemitismus a společně s ním šíření dezinformačních teorií se v naší společnosti vyskytují stále častěji.

2.4.1. Vztah rasismu a xenofobie

Rasismus a xenofobie spolu úzce souvisí. Danielová (2003) uvádí, že xenofobie svým charakterem vytváří zázemí pro rasismus. Jak již bylo popsáno výše, rasismus se projevuje v různých podobách a různými způsoby a tyto projevy neexistují ve společnosti samostatně, vždy nutně souvisejí s jinými jevy (ekonomickými, společenskými, psychologickými aj.). Pro správné pochopení rasismu a xenofobie je nutné určit příčiny jejich vzniku:

1. *Ekonomické faktory*, mohou dle některých teorií²¹ být hlavní příčinou vzniku rasismu a xenofobie ve společnosti. Dle těchto teorií se rasismus a xenofobie nejvíce projevují u osob postavených níže na společenském žebříčku, či u sociálně slabších vrstev. Jedná se o takové osoby, které se bojí ztráty zaměstnání, nebo již nezaměstnaní jsou a cizinci pro ně tak vytvářejí konkurenci a hrozbu na trhu práce.

¹⁹ Reaguje tak na fakt, že vliv tradičních extremistických subjektů v naší společnosti slábne a jejich aktivity postupně přebírají jiné subjekty, které za extremistické jednoznačně označit nelze.

²⁰ Nepřátelství či předpojatost vůči židům, jakožto představitelům judaismu, etnické skupiny či rasy.

²¹ Teorie boje o kolektivní statky, teorie racionální volby.

Rasismus a xenofobie se ve větší míře projevů v období ekonomických krizí, kdy roste strach a netolerance vůči cizincům.

2. Jiné teorie²² vyzdvihují *kulturní odlišnosti* od majoritní společnosti jako hlavní příčinu vzniku rasismu a xenofobie ve společnosti. Kulturní odlišnosti vyvolávají ve společnosti averzi vůči určité skupině obyvatel. Můžeme hovořit například o nižší vzdělanosti migrantů, která je podmíněna odlišnými společenskými podmínkami, ze kterých migranti pocházejí, či o odlišném náboženství. Teorie kulturního rasismu zdůrazňuje narůstající roli kulturních odlišností menšin od majoritní společnosti. Rozdíly, které jedinci z majoritní skupiny vyzdvihují jsou vnímány jako nepřekonatelné a vedou tak k segregaci migrantů.
3. Vedle toho můžeme vnímat rasismus a xenofobii jako *důsledek problémů moderní a postmoderní doby*. Modernizace, globalizace, urbanizace a národní integrace mohou vést ve ztrátě národní identity a v důsledku tak vyvolávají regionalismus, etnocentrismus a nacionalismus.
4. *Nárůst migrantů* můžeme dle některých teorií také vnímat jako hlavní příčinu vzniku rasismu a xenofobie ve společnosti. Zde mohou mít významnou roli také mediální prostředky, které ztvárňují migranty určitým (negativním) způsobem. (Danielová, 2003).

Příčiny vzniku rasismu a xenofobie se mohou různorodě prolínat a doplňovat. Je tedy důležité vyvarovat se zjednodušujícímu pohledu na tyto dva pojmy ve chvíli, kdy jsou vysvětlovány.

2.4.2. Rasismus a xenofobie v České republice

Od roku 1996 provádí Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (*European Commission against Racism and Intolerance*, dále jen jako ECRI) pravidelný monitoring oblasti lidských práv, který se zaměřuje na otázky týkající se boje proti rasismu, diskriminaci, xenofobie, antisemitismu a nesnášenlivosti. ECRI sleduje situaci v každé zemi Evropské unie a na základě zjištění vypracovává rozbor situace v daných zemích a následně předkládá náměty zjištěných problémů a také možnosti jejich řešení. ECRI monitoruje situace v pětiletých cyklech. První zpráva o situaci v České republice byla zveřejněna v roce 1997, druhá zpráva v roce 2000, třetí zpráva v roce 2004, čtvrtá zpráva v roce 2009, pátá

²² Funkcionalistická teorie, teorie kulturního rasismu, teorie diskurzu.

zpráva v roce 2015 a šestá, poslední, zpráva v roce 2020 (ECRI, 2024).

I přestože od roku 1996 došlo v České republice z výrazným změnám v oblasti lidských práv, určité oblasti stále zaostávají. Od první zprávy v roce 1996 se Česká republika stále potýká s nerovným zacházením a diskriminací určitých menšinových skupin (nejvíce Romů, poté cizinců) a islamofobií. V roce 1996 se Česká republika potýkala s významným nárůstem v působení rasistických skupin (zejména skinheads²³), konfliktů zaměřených proti Romům a nedůvěřivým postojem veřejnosti vůči menšinám (ECRI, 1997). V roce 2000 byla v České republice přijata koncepce integrace Romů a novela zákona o českém státním občanství, která měla za cíl usnadnit Romům získání českého státního občanství. V roce 2004 byl Parlamentu České republiky předložen Vládou České republiky návrh antidiskriminačního zákona. V témž roce vypracovala Česká republika národní strategii na ochranu menšin, a to za cílem zlepšení vztahů a postojů k menšinovým komunitám (ECRI, 2004). I přestože během let 2004-2009 klesl počet trestných činů spáchaných z důvodů rasové, či jiné nenávisti, se Česká republika potýkala s problémem přístupu české policie a byrokracie vůči příslušníkům menšinových skupin. V roce 2008 koncipovala Česká republika návrh zákona, na základě by mělo být možné poskytovat bezplatnou právní pomoc jedincům, kteří se potýkají s rasovou diskriminací. V roce 2009 vstoupil v platnost antidiskriminační zákon a pro prosazování rovného zacházení a bojem proti diskriminaci byl zaveden institut veřejného ochránce práv a také byla vypracována Strategie boje proti extremismu (ECRI, 2009). V následujících letech byla v každém z krajů v České republice vytvořena regionální centra na podporu integrace cizinců. Mezi lety 2009-2014 byli nejběžnějším cílem projevů nenávisti v České republice Romové a imigranti. Muslimové se v období 2009-2014 častěji stávali oběťmi islamofobie (ECRI, 2015). Od roku 2015 státní orgány zdokonalily Státní integrační program, prostřednictvím kterého poskytují pomoc uprchlíkům a osobám požívající doplňkovou ochranu formou Individuálních integračních plánů²⁴. Za cílem zlepšení integrace Romů bylo zahájeno vypracování nové Strategie integrace Romů na období 2021 až 2030 (ECRI, 2020). V poslední zprávě ECRI (2020) vyzvala Českou republiku, aby došla k řešení problémů zejména v oblasti diskriminace osob LGBTI skupin,

²³ Hnutí skinheads se poprvé objevilo ke konci 60. let ve Spojeném království, jednalo se o hnutí dělnické mládeže. Rozdělení původních skinheads na tři proudy nastalo v 80. letech, kdy se jejich část významně zaměřila na boj proti přistěhovalcům a podporu extrémních pravicových stran. Druhá část skinheads se zaměřila na boj proti rasismu a třetí část zůstala apolitická. V případě České republiky se jednalo o skupinu skinheads, kteří se zaměřují na boj proti přistěhovalcům, tj. rasističtí skinheads.

²⁴ Individuální integrační plány se v rámci Státního integračního programu nabízejí klientům integračních center. Těm je, na základě jejich individuálních potřeb, přizpůsoben v jednotlivých oblastech (bydlení, zaměstnání, vzdělávání, sociální a zdravotní oblast).

nenávisným projevům vůči muslimům, žadatelům o azyl a Romům. Velká část pozornosti je stále mířená na situaci Romů v České republice, kde oblast vzdělávání, zaměstnávání, bydlení a zdraví Romů je stále brána za velice problematickou. Ve vzdělání i zaměstnávání stále dochází k segregaci Romů (ECRI, 2020).

Z výše uvedeného je patrné, že se Česká republika stále potýká s určitými projevy rasismu, diskriminace a xenofobie vůči určitým skupinám obyvatel, zejména vůči Romům, imigrantům a muslimům.

2.4.3. Rasismus a xenofobie vůči Rusům a Bělorusům

Za jeden z nejzásadnějších projevů rasismu a diskriminace může být Rusy a Bělorusy vnímán zákaz vstupu státním příslušníkům Ruské federace a Běloruské republiky na území České republiky (Seznam Zprávy, 2022). I přestože se zákaz může zdát jako diskriminační, antidiskriminační legislativa podobná opatření povoluje. V §1 odst. 2 zákona č. 198/2009 Sb.²⁵ je uvedeno, že se zákon nevztahuje na právní vztahy související s úpravou podmínek vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí, či osob bez státní příslušnosti na území České republiky. V červnu 2022 byl přijat zákon č. 175/2022 Sb., který Vládě České republiky umožnil, aby z důvodu ochrany zahraničních politických vztahů, nařízením stanovila nepřijatelnost určitých vízových a pobytových žádostí občanů Ruské federace a Běloruské republiky. Pozastavení vydávání víz se nejprve vztahovalo na všechny občany Ruské federace a Běloruské republiky, postupně bylo Vládou České republiky a na podnět Veřejného ochránce práv zavedeno několik výjimek²⁶, na základě, kterých mohou někteří občané Ruska a Běloruska o vízum v České republice žádat. Zákaz vydávání víz Rusům a Bělorusům se pro mnohé státní příslušníky těchto zemí stal komplikací. V českých médiích byla vydána řada článků²⁷, které zachycují strach, stres a bezmoc ruských a běloruských emigrantů, kteří se v České republice cítí v pasti.

Vedle zákazu vstupu státním příslušníkům Ruské federace a Běloruské republiky se Rusové a Bělorusové mohli setkat s diskriminací v přístupu ke vzdělání (Seznam Zprávy, 2024).

²⁵ Zákon č. 198/2009 Sb., Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

²⁶ Jedná se například o rodinné příslušníky ruských a běloruských občanů pobývajících v ČR, či o studenty z Běloruska.

²⁷ Například: *Z Českého snu do ruského vězení: Putinovy oběti jste z nás udělali vy*. Seznam Zprávy [online]. 2022-06-30 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: [Rusové jsou v Česku v pasti. Jejich osud drží v rukou úředník s razítkem - Seznam Zprávy, Z českého snu do ruského vězení? „Putinovy oběti jste z nás udělali vy“ - Seznam Zprávy](#),

V České republice, jakožto členským státem Evropské unie, bylo v návaznosti na mezinárodní sankce proti Rusku a Bělorusku, zavedeno omezení „technické pomoci“, které v sobě obsahuje zákaz poradenství, školení, předávání znalostí či dovedností nebo konzultací, a to v písemné i ústní formě (Nařízení Rady (EU) 2022/263).²⁸ Pod omezením technické pomoci chápeme i omezení studijních oborů, na které (ne)mohou Ruští a Běloruští studenti nastoupit a za jakých podmínek. Jedná se převážně o obory technické, jako například mikroelektronika, teleinformatika a informační bezpečnost, na Vysokém učení technickém v Brně či otevřená informatika a síťové informační technologie na Českém vysokém učení technickém v Praze (ČT24, 2023).

Způsob implementace opatření je při hledání hranice mezi diskriminací a bezpečnostním opatřením klíčový. V případě Českého vysokého učení technického v Praze jsou Ruští či Běloruští studenti přijati ke studiu v případě, že v motivačním dopise písemně přesvědčí, že sdílí demokratické hodnoty, které jsou v současné době na území Ukrajiny popírány (Příkaz rektora č. 12/2023). Toto přesvědčení mohou (ale nemusí) studenti dokázat jejich protiválečným postojem, či případnými aktivitami pomoci pro Ukrajinu (Příkaz rektora č. 12/2023, Příkaz rektora č. 5/2022). Samotné sepsání motivačního dopisu ale může být pro studenty z Ruské federace při návratu zpět do jejich vlasti ohrožující (Respondent D, 2024). I přestože je omezení založeno na ochraně národní a světové bezpečnosti a veřejného zájmu, může být subjektivně vnímané jako diskriminující, zejména v případech, kdy omezuje základní lidská práva studentů (rovný přístup ke vzdělání, právo na vzdělání) (Úmluva OSN o ochraně lidských práv a základních svobod, 1992).²⁹

Mimo jiné se někteří Rusové žijící v České republice setkali s projevy nenávisti vůči jejich národnosti. V rozhovoru pro Seznam Zprávy (2022) například uvedla prodavačka obchodu s ruskými potravinami na Praze 5 incident útoku na dveře jejího obchodu. Na jiném obchodě s ruskými potravinami majitelka zamazala slovo “ruské” a to jak kvůli strachu z nenávisti a násilí, tak kvůli projevení solidarity Ukrajině (Seznam Zprávy, 2022). Podrobnější data, která by věrněji odrážela míru nárůstu nesnášenlivosti proti občanům Ruské federace a občanům Běloruské republiky po 24. 2. 2022 na území České republiky však chybí.

²⁸ Nařízení Rady (EU) 2022/263 ze dne 23. února 2022, o omezujících opatřeních v reakci na uznání nezávislosti území Doněcké a Luhanské oblasti Ukrajiny, která nejsou pod kontrolou vlády, a vyslání ruských ozbrojených sil na tato území.

²⁹ Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících).

3. Empirická část

Jak již bylo zmíněno v úvodu, hlavním cílem realizovaného kvalitativního výzkumu je zachytit změny v přístupu české společnosti k ruským emigrantům v souvislosti s konfliktem na Ukrajině. V této části je v první kapitole představen cíl výzkumu a výzkumné otázky. Následující kapitoly přibližují metodologii výzkumu, výzkumný design práce, vzorek, jeho složení a výběr, metodu sběru dat, analýzu a interpretaci dat, etickým souvislostem výzkumu a diskusi výsledků. Závěr empirické části práce se věnuje shrnutí a zhodnocení výzkumu.

3.1. Cíle výzkumu, výzkumné otázky

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak ruští emigranti žijící v České republice vnímají přístup české společnosti k nim samým na základě změny geopolitické situace (konfliktu na Ukrajině), zda se přístup české společnosti k ruským emigrantům v souvislosti s válkou na Ukrajině změnil a jak je tato případná změna v přístupu české společnosti ruskými emigranty vnímána. Předmětem zájmu výzkumu byly osobní zkušenosti ruských emigrantů s životem v české společnosti, s veřejným životem a případným rasismem, diskriminací či xenofobií. Cílem výzkumu nebylo zajistit reprezentativní data, ale popsat zkušenosti ruských emigrantů a prohloubit tak, byť jen velice okrajově, problematiku jejich začlenění do české společnosti.

K získání odpovědi na cíle výzkumu byly formulovány níže uvedené výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

*Změnil se přístup české společnosti k ruským emigrantům od začátku konfliktu na Ukrajině?
Pokud ano, jak?*

Výzkumné podotázky:

- 1. Jak vnímají ruští emigranti přístup české společnosti k nim samým?*
- 2. Ovlivnily případné změny v přístupu české společnosti nějakým způsobem každodenní život ruských emigrantů? Pokud ano, jak?*
- 3. S jakými projevy rasismu a/nebo diskriminace se ruští emigranti setkali?*
- 4. Jak se s případnými změnami ruští emigranti vyrovnali?*

3.2. Metodologie výzkumu, výzkumný design

Vzhledem k cílům práce byl za vhodný metodologický přístup zvolen kvalitativní výzkum. Výhodou kvalitativního výzkumu je dle Hendla (2016, s. 49) získání hloubkového popisu případů, přičemž: „*Nezůstáváme na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Citlivě zohledňujeme působení kontextu, lokální situaci a podmínky. Kvalitativní přístup poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil.*“ Tato definice dobře vysvětluje, proč byl kvalitativní výzkum pro případ této práce zvolen. Jak již bylo zmíněno, cílem práce není poskytnout reprezentativní data, ale provést kvalitativní sondu, která poskytne odpověď na předem vytyčené cíle a výzkumné otázky. Prostřednictvím kvalitativní sondy bude možné detailněji zjistit proč a jak změna geopolitické situace na Ukrajině ovlivnila stanovený výzkumný vzorek.

Existuje řada výzkumných designů³⁰, které se v sociálních vědách využívají a pro které je stanoveno nějaké ustálené označení (Švaříček, Šed'ová, 2014). Jedním těchto ustálených výzkumných designů je případová studie, která byla, vzhledem ke svému charakteru, stanovena jako nejvhodnější výzkumný design práce. I přestože v literatuře nepanuje shoda ve vymezení pojmu případová studie, je možné pojem chápat jako empirický design „*jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případů.*“ (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 97). Od jiných výzkumných designů, které se ve kvalitativním výzkumu uplatňují, se případová studie odlišuje svými hlavními rysy:

- případ (tj. ruští emigranti jako předmět výzkum) je integrovaný systém s vymezenými prostorovými i časovými hranicemi
- daný sociální jev, který je zkoumán se děje vždy v reálném kontextu, za přirozených podmínek a cílem výzkumníka je interpretace dané interakce případu s okolím
- pro získání relevantních informací se využívají veškeré dostupné zdroje i metody sběru dat (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 98).

Jednotlivé druhy případových studií se od sebe odlišují jak zaměřením, tak výstupy. Svým zaměřením byla za vhodný výzkumný design vybrána deskriptivní případová studie, která má za cíl co nejpodrobněji a nejkomplexněji popsat daný zkoumaný jev (Chlanová, 2012).

³⁰ Zakotvená teorie, případová studie, etnografie, bibliografie.

3.3. Metoda sběru dat

Při realizaci kvalitativního výzkumu výzkumníci využívají čtyř základních metod (Silverman, 2011): (1) pozorování (*Observation*), (2) analýza textů a dokumentů (*Analysing texts and documents*), (3) rozhovory (*Interviews*), (4) nahrávání a přepisování (*Recording and transcribing*). Výzkum realizovaný pro účely této práce kombinuje metodu analýzy textů a dokumentů, rozhovory a nahrávání a přepisování (viz dále).

3.3.1. Sekundární data

Pro snazší a efektivnější orientaci v problematice byl výzkum započat studiem sekundárních dat. Nejprve jsem začala studiem historického kontextu ruské emigrace do dnešní České republiky. Pro správné pochopení dynamiky česko-ruských vztahů bylo studium historického kontextu klíčové. Pro shromáždění co nejvíce informací o ruské migraci do České republiky a vztahů české společnosti k ruským emigrantům jsem prostřednictvím nástroje Google Scholar vyhledávala studie a výzkumy na příbuzná témata. S pomocí nástroje Google Scholar jsem také vyhledala odborné knihy a články k tématu.

Po zjištění historického kontextu jsem se přesunula ke studium statistik, přesněji ke statistikám počtu ruských emigrantů v České republice mezi roky 2021-2023. Tato statistická data mi poskytla přehled přicházejících a odcházejících ruských emigrantů, stejně jako přehled pobytových oprávnění, kterými ruští emigranti žijící v České republice nejvíce v jednotlivých letech disponují. Pro získání statistických dat jsem využívala stránky Českého statistického úřadu a Ministerstva vnitra České republiky. V některých případech jsem využila i webové stránky Policie České republiky. Při zjišťování informací k tématu a kontextu jsem narazila na Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), díky kterému jsem byla schopna prostudovat nejnovější statistiky a výzkumy týkající se přístupu české společnosti k různým skupinám obyvatel a cizincům, které jsou uvedeny v kapitole 1.2. této práce. Toto studium mi pomohlo k lepšímu pochopení teoretických východisek rasismu, diskriminace a xenofobie. V kapitole 2.4.2. jsou dále sekundární data rozvedena o veřejně-politické dokumenty Evropské unie, přesněji Evropské komise proti rasismu a netoleranci (anglicky *European Commission against Racism and Intolerance*).

Studium zákonů, dokumentů, mediálních obsahů, vědeckých a odborných článků bylo při získávání sekundárních dat významné. K vyhledávání informací jsem nejčastěji využívala již

zmíněný nástroj Google Scholar a pro studium zákonů jsem jako registrovaný uživatel využívala právní software Codexis.

Veškerá zmíněná studium sekundárních dat mi poskytlo základ pro efektivní provedení rozhovorů a následnému propojení teoretických souvislostí s daty získaných z rozhovorů.

3.3.2. Primární data

Druhou fází výzkumu byla realizace rozhovorů samotných. Rozhovory rozlišujeme na strukturované, polostrukturované, nestrukturované a narativní, či dle počtu osob na rozhovory individuální a skupinové (Novotná, Špaček, Šťovičková, 2019, s. 321). Polostrukturovaný rozhovor nabízí možnost částečné přípravy osnovy a struktury rozhovoru bez nutnosti držet se určitého pořadí předem formulovaných otázek a zároveň zajišťuje, že se výzkumník zeptá na vše, co ho zajímá a díky přípravě na nic nezapomene. Respondenti mají prostor na vlastní vyjádření a formulaci a výzkumník tak dostává možnost relativně pohotově reagovat na nová témata, která se v průběhu rozhovoru objevují. Podobná struktura rozhovorů, které jsou v rámci výzkumu realizované, zjednodušuje jejich následnou analýzu (Novotná, Špaček, Šťovičková, 2019, s. 322).

Z výše uvedených důvodů byl polostrukturovaný rozhovor zvolen jako nejvhodnějším typem rozhovoru pro zodpovězení výzkumných otázek stanovených v první kapitole této části (3.1.).

Před realizací polostrukturovaných rozhovorů jsem si připravila předběžný scénář rozhovoru tak, abych nevynechala žádný okruh informací, o který se zajímám. Samotné rozhovory začaly představením tématu práce, informování o dobrovolnosti, možnosti přeskočení otázek či možnosti vymazání některých otázek z transkripce po realizovaném rozhovoru. Následně začal rozhovor úvodními otázkami (představení respondenta, délka pobytu v České republice apod.). V následující části rozhovoru jsem se soustředila na problematiku toho, jak vnímají ruští emigranti přístup české společnosti k nim samým. Ve třetí části rozhovoru jsem se soustředila na to, zda se přístup české společnosti k ruským emigrantům od začátku konfliktu na Ukrajině, jakým způsobem změnil. V této části byla věnována pozornost také otázkám bezpečnosti, či pohody ruských emigrantů, vlivu změn chování české společnosti na jejich každodenní život a jak se s takovými změnami vyrovnávali. Rozhovory byly zakončeny ukončovací otázkou, ve které respondenti dostali prostor na

vyjádření svého názoru a případného doplnění informací, které během rozhovoru nezazněly.

Veškeré realizované rozhovory probíhaly v příjemné atmosféře. Respondenti byli zvědaví, proč se o takové téma jako výzkumník zajímám a byly nadšeni, že je o danou problematiku zájem. Každý rozhovor proběhl jinak – některé rozhovory byly realizované naživo (v kavárně, v parku, v místě bydliště respondenta) a jiné online (přes Google meet či WhatsApp videohovor). Někteří respondenti byli komunikativnější a jiní méně. Nejkratší rozhovor trval 32 minut, zatímco nejdelší 1 hodinu a 56 minut.

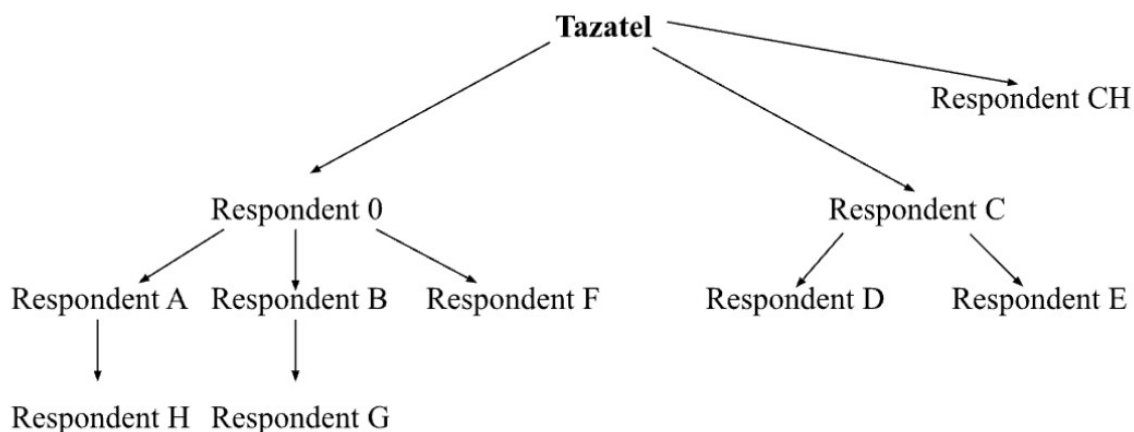
Po samotných rozhovorech jsem se přesunula k bodu (4) Nahrávání a následné přepisování. Nahrávání a přepisování rozhovorů je klíčové pro následnou analýzu dat je vhodné pro pochopení toho, jak účastníci výzkumu uspořádávají svůj projev (Silverman, 2011). Přepisování rozhovorů je časově náročné, ale efektivní a nápomocné. Při přepisování rozhovorů jsem si uvědomila několik chyb (v prvních dvou rozhovorech se nejčastěji jednalo o přerušování řeči respondenta) a také mě napadala nová témata, respektive nové otázky, které respondentům pokládat. Přepisování rozhovorů sloužilo jako základ pro následnou analýzu dat z rozhovorů (Špaček, Šťovíčková, 2019).

3.3.3. Výběrový vzorek

Pro účely této práce bylo realizováno celkem 10 polostrukturovaných rozhovorů, přičemž každý z nich byl individuální. Respondenti byly zvoleni záměrným výběrem, technikou metody sněhové koule. Za cílovou skupinu byli předem zvoleni dospělí ruští emigranti, kteří v České republice žijí více než 5 let. Jedná se o takové respondenty, kteří žijí v České republice dostatečně dlouho na to, aby byli schopni zachytit a popsat případný rozdíl v chování české společnosti k nim samým před a po začátku konfliktu na Ukrajině (od února 2022).

K oslovení respondentů byla zvolena již zmíněná technika metody sněhové koule, která se z důvodu uzavřenosti ruské komunity pro případ práce zdála za nejvhodnější. Níže uvedený diagram ilustruje postup oslovení respondentů.

Diagram 1: Postup oslovení respondentů

Zdroj: zpracováno autorkou (2024)

3.3.3.1. Popis respondentů

Pro popis respondentů a zachování jejich anonymity je pro každého z nich použit pseudonym. Pseudonym označuje pořadí, ve kterém byli respondenti osloveni.

Respondent 0 – muž, pracující student ve věku 24 let. Do České republiky se přestěhoval s rodinou, když mu bylo 7 let, hlavním důvodem je lepší vzdělání a život pro něj a jeho sestry. V České republice prožil celý svůj život. V Rusku byl naposledy v roce 2012 na návštěvě rodiny. V současné době má více českých než ruských kamarádů.

Respondent A – žena, pracující senior ve věku 71 let. Do České republiky se přestěhovala s rodinou v roce 1998 kvůli lepšímu vzdělání dítěte. Narodila se ve městě Chasiv Yar na Ukrajině, ale většinu svého života prožila v Rusku. Dříve do Ruska jezdila pravidelně na návštěvy, jelikož tam má stále známé. Naposledy Rusko navštívila v roce 2021. V České republice má přibližně stejně českých a ruských známých, či kamarádů.

Respondent B – žena, pracující, analytička v bance ve věku téměř 28 let. Do České republiky se přestěhovala sama ve věku 18 let, celou rodinu má v Rusku. Do Ruska za rodinou jezdí pravidelně i v období konfliktu. Naposledy byla v Rusku na Nový rok a Vánoce³¹ v roce 2024. V České republice má více českých než ruských kamarádů.

³¹ V Ruské federaci se slaví pravoslavné Vánoce 6. a 7. ledna.

Respondent C – žena, pracující studentka doktorského studia ve věku 24 let. Do České republiky se přestěhovala sama, když jí bylo 17 let za účelem lepšího “evropského” studia. V Rusku byla naposledy v roce 2021 v Moskvě, ve svém rodném městě byla naposled v roce 2019 na návštěvě rodiny. V České republice má více českých známých a kamarádů než ruských.

Respondent D – muž, student ve věku 25 let, který se do České republiky přestěhoval před 7 lety. Do České republiky se přestěhoval kvůli studiu a životu v Evropské unii. První čtyři roky svého života žil v Brně, kde studoval (stále studuje). Poslední tři roky svého života žije v Praze. Tento semestr je na Erasmus+ v Portugalsku. V Rusku byl naposledy v roce 2021. V České republice má více ruských než českých kamarádů.

Respondent E – muž, student Architektury ve věku 24 let. Do České republiky se přestěhoval před téměř 7 lety, za účelem “evropského” studia. V současné době studuje a pracuje v oboru architektura. V Rusku byl naposledy na přelomu roku 2023/2024 v zimě. V České republice má pouze ruské kamarády a pár českých známých, nikoho z nich ale nepovažuje za kamaráda.

Respondent F – muž, student Lékařské fakulty UK, ve věku 22 let. Do České republiky se přestěhoval s rodiči v roce 2006, když mu byli 4 roky. V České republice prožil téměř celý svůj život. Má české státní občanství. Do České republiky se s rodiči přestěhovali z důvodu nesouhlasu s tehdejší politickou situací a bezpečností v Rusku. V České republice má více rusky mluvících kamarádů z různých zemí (Bělorusko, Rusko, Ukrajina) než českých.

Respondent G – žena, pracující ve financích, ve věku 27 let. Do České republiky se přestěhovala za účelem studia před 9.5 lety. V České republice má více ruských než českých kamarádů.

Respondent H – muž, pracující OSVČ ve věku 51 let. Do České republiky se přestěhoval s rodinou před 17 lety. Hlavním důvodem bylo zlepšení životní úrovně dětí, lepšího studia a lepšího budoucího uplatnění na trhu práce. V České republice má více ruských kamarádů než českých. V Rusku byl z rodinných důvodů naposledy před začátkem války na Ukrajině.

Respondent CH – muž, pracující jako analytik v německé firmě, ve věku 27 let. Do České republiky se přestěhoval sám před téměř 10 lety. Do České republiky jej poslali rodiče, kvůli lepšímu přístupu ke vzdělání a trhu práce. Za kamarády považuje pouze ruský mluvící osoby, se kterými se seznámil po příjezdu do České republiky.

Tabulka shrnující přehled respondentů je přiložena v Příloze 2: Přehled respondentů.

3.4. Analýza primárních dat

Analýzu primárních dat jsem začala doslovnou transkripcí realizovaných polostrukturovaných rozhovorů. Metodou analýzy dat bylo zvoleno tematické kódování, které je vhodné pro výzkumy, ve kterých je cílem popsat, jak jsou v rámci skupiny skupiny sociálně distribuovány různé pohledy na jeden určitý jev (Švaříček, Šed'ová, 2014).

V první fázi jsem provedla otevřené kódování všech doslovných transkripcí. Text jsem si rozdělila na jednotky (slova, slovní spojení, věty a citáty), následně jsem jednotlivým jednotkám přiřadila kód³². Po vytvoření seznamu kódů jsem provedla jejich systematickou kategorizaci. Kódy jsem poté podle podobnosti začala seskupovat (Švaříček, Šed'ová, 2014). Po kategorizaci kódů jsem hledala spojitosti mezi jednotlivými případy. Švaříček a Šed'ová (2014, s. 230) popisují, že při tematickém kódování má výzkumník hledat spojitosti mezi jednotlivými případy a sledovat, zda se jedna kategorie neobjevuje u více případů, či zda více kategorií nemůže být variantou nové jim nadřazené kategorie. Jednotlivé kódy jsem si formulovala tak, aby mezi případy existovali spojitosti a abych byla schopna odpovědět na předem formulovanou výzkumnou otázku a její podotázky. Kódy se shodují s tučně vyznačenými sekcemi textu v následující kapitole.

3.5. Výsledky šetření

Tato kapitola je věnována rozboru výsledků realizovaného kvalitativního šetření. Výsledky jsou tematicky rozděleny podle výzkumných podotázek tak, aby na konci této kapitoly byla jasná odpověď na hlavní výzkumnou otázku, která je podrobněji rozvedena v závěru práce.

³² Kódem je myšleno slovo, slovní spojení či krátká fráze, která daný typ určitým způsobem vystihuje a odlišuje od ostatních typů.

Výzkumné otázky jsou zde chronologicky srovnány následovně:

- *Jak vnímají ruští emigranti přístup české společnosti k nim samým?*
- *S jakými projevy rasismu a/nebo diskriminace se ruští emigranti setkali?*
- *Ovlivnily případné změny v přístupu české společnosti nějakým způsobem každodenní život ruských emigrantů? Pokud ano, jak?*
- *Jak se s případnými změnami ruští emigranti vyrovnali?*

3.5.1. Jak vnímají ruští emigranti přístup české společnosti k nim samým?

Přístup české společnosti k Rusům nevnímají všichni dotazovaní totožně, i tak je mezi nimi možné najít spojitosti. Většina z dotazovaných hodnotila přístup české společnosti k Rusům hodnotí jako **negativní**, ovšem ne o moc negativnější než přístup k jakémukoliv jinému cizímu národu. Vedle toho několik respondentů uvádělo přístup mladých Čechů, či jejich českých kamarádů a známých za **lhostejný** vůči Rusům. Ve dvou případech se objevila zmínka o pozitivním přístupu české společnosti k Rusům, a to zejména u věkové kategorie 60 let a starší.

3.5.1.1. Negativní vnímání ruských emigrantů

Jak již bylo zmíněno, většina respondentů během polostrukturovaných rozhovorů uvedla, že přístup české společnosti k Rusům je spíše negativní. Za hlavní důvod považují historické události a okolnosti. Negativní vnímání ruských emigrantů se podle respondentů v souvislosti s válkou na Ukrajině nezměnilo. Negativní vnímání, se kterým se respondenti setkali (přímo, či nepřímo) bylo ve většině případů ze strany starších generací, ve věku 60 let a více. Pět z desíti dotazovaných se setkali s negativními reakcemi na jejich ruský původ v přímé souvislosti s válkou na Ukrajině, zbylých pět dotazovaných negativní vnímání popisuje v kontextu jejich celého života v České republice.

Nejčastěji respondenti uváděli, že je česká společnost vždy vnímala jako **okupanty**. V první kapitole této práce je zmíněno, že řada Čechů a Slováků na období okupace vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 vzpomíná dodnes nešťastně. Tento „fenomén“ připomínání okupace a událostí z roku 1968 působí jako hluboce zakořeněný uvnitř české společnosti a je připomínán jak starším, tak mladším generacím ruských emigrantů, a to i přesto, že je patrné, že s danými událostmi nemají mladší generace ruských emigrantů nic společného. To se projevilo i ve výpovědích některých z respondentů:

„(...) mně řekl soused je, že nám neprominul ten rok 1968... já jsem byla tak překvapená... já jsem narodila, u nás se o tom nevědělo... u nás se o tom nemluvalo... já byla malá (...) (Respondent A).”

„No, já si myslím, že před válkou Češi nadávali na Pražské jaro a teď nadávají na Ukrajinu.. Teď se změnil jen důvod na co si mohou stěžovat (...) teď si můžou stěžovat na něco jiného, než Pražské jaro. No, předtím jsme byli okupanti a teď jsme zase okupanti, jen někde jinde, na Ukrajině... (Respondent D).”

„A pak teda ta holka na ten ateliér, to bylo nedávno, co se chtěla dostat, tak tam byl zvláštní pán. Vedoucí toho ateliéru, tak a on se jí začal ptát, jestli si ona pamatuje na to, co tady bylo v roce 1968. Jako provokativní byl. S jasnou metaforou, bylo jasné k čemu se sklání. (...) No já si myslím, že lidi teď odůvodňují tu válku nebo říkají, že to dělají ti samí lidi ze Sovětského svazu. Že oni mají pořád to samé chování, že se nic nezměnilo. (...) (Respondent E).”

„(...) Myslím si, že negativní přístup má hlavně starší generace... ta, která zažila komunismus a jaro 1968. (Respondent F).”

„(...) Starší generace zatím stále žije v čase sovětské okupace... (Respondent CH).“

Jako druhé nejčastější tvrzení potvrzující negativní přístup české společnosti k Rusům respondenti uváděli větu „**Vraťte se zpět do Ruska.**”, se kterou se setkalo šest z desíti respondentů. Nejčastěji respondenti takové věty zaslechli, když se na veřejnosti bavili ruským jazykem, či slyšeli jiné Rusy mluvit ruským jazykem. „Jako občas jsem viděla něco v tramvaji, že prostě byla nějaká parta Rusů, co se asi hlasitě bavili a tak prostě nějaký dědek nebo starší paní prostě začali něco říkat o tom, že tady nemají být.. No ano.. jako věci “běž domů”, nebo “mluv česky” (Respondent B)”. Pouze respondent B a respondent C se s větou „Vraťte se zpět do Ruska” setkali po začátku války na Ukrajině, a to přímo v souvislosti s danou skutečností.

„Ale vlastně teď možná jediný to, když jsme byli volit a tam byla obrovská fronta.... (...) Takže jsme tam stáli jako fakt čtyři hodiny a prostě nic. Prostě jsme nebyli ani v půlce tý řady

jo.... Ano, ale víš co, byli tam Češi, kteří na nás křičeli jako... prostě „táhněte do Ruska“, prostě „Krym je ukrajinský“ A my jako, to je v pohodě, my jsme tady ne v Rusku... Jako my Krym nechceme, klidně si ho vezmě.. My jsme tady prostě. (Respondent C)“.

„Taky vnímám, že u lidí, co Rusko nikdy neměli rádi.. Jak bych to řekla... že jsou... že asi nejsou tak tolerantní, jako byly předtím. I když ví, že nepodporuješ válku, tak prostě stejně ti řeknou, že prostě ti to mají potřebu stejně říct, i když vědí, že prostě to nepodporuješ, tak prostě to opakují několikrát, že prostě... tady vás nechceme... jako a nemyslí to špatně vůči mě, ale prostě.. (...) No mám trenérku krasobruslení a ta mi to občas říká. (Respondent B)“.

Jako třetí nejčastější respondenti uváděli **nutnost mluvit plynule česky**. Respondenti zdůrazňovali, že pokud mluví plynule česky, tak se k nim Češi chovají “v pořádku”, neškatulkují je jako cizince a nechovají se k nim neslušně: „Taky jsem slyšela, jak někdo říká: mluv česky! Jako ke mně se nikdo nechoval zle, protože jsem vždycky mluvila plynule česky. (Respondent B)“.

Téměř totožné tvrzení uvedl respondent 0: „ (...) Hlavně třeba v rodině vím, že s tím mají, nebo měli problém. Já ne, já mluvím česky fakt dobře.“.

Respondent G nutnost mluvit plynule česky zmiňuje ve spojení s nevhodným chováním Čechů k lidem, kteří mluví česky špatně. S obdobným se setkal také Respondent D, který v rozhovoru popsal, jaké problémy kvůli silnému přízvuku na češtině měla v minulosti jeho bývalá přítelkyně. On samotný u sebe přízvuk také vnímá, ale nemá jej tak silný a česky hovoří velmi dobře, proto v rozhovoru uvedl, že na něj kvůli jazyku Češi negativní reakci neměli, i přesto ale „... když mluvím česky, tak to lidi poznají. Prostě koukají, já to vnímám, kvůli přízvuku. (Respondent D)“.

To, že Češi “koukají” popisuje v rozhovoru také respondent A (20. 4. 2024), který zmiňuje: „člověk slyší přízvuk takže, no jako kouká a no jako trošku cítím, že... ty cizí lidi jsou trošku no... není to časté, ale není to příjemné.“.

Respondent E (22. 5. 2024) “koukání” Čechů doplňuje navíc o: „Pak to vidíš nějak, jako pak vidíš, že tě vlastně možná nemají moc rádi. Prostě to cítíš, ale nikdo to nikdy neřekne.“.

Tato zjištění tak korespondují s tím, jakou váhu přikládají Češi znalosti češtiny. Právě na důležitost jazyka upozorňuje kapitola 1.2. (Přístup Čechů k cizincům) této práce, kde graf 3 zobrazuje důležitosti okolností (ne)vnímání člověka jako cizince. Schopnost hovořit česky je v daném výzkumu důležitá pro 93 % respondentů. Tvrzení také potvrzují výpovědi respondentů, kteří uvádějí, že díky plynulé znalosti češtiny se k nim Češi nechovají jiným

způsobem.

Dva z desíti respondentů v rozhovorech uvedli, že se za svůj život v České republice setkali se “škatulkováním” cizinců z Východu na Rusy. Ruský, běloruský i ukrajinský přízvuk je při užívání českého jazyka téměř totožný a proto dle výpovědí respondentů Češi často předpokládají, že kdokoliv s přízvukem „z Východu” je automaticky Rus: „ (...) *My všichni psali zkoušku a ona prostě byla chytнутá s mobilem v ruce, že opisuje. (...) No oni prohlašovali, že všichni Rusové jsme špatní, že opisujeme (...) ale prostě ta učitelka, nebo profesorka byla taková no... striktní na to opisování a hlavně ona opravdu zdůraznila to, že ten člověk co opisoval byl z Ruska. Ona ale byla z Kazachstánu, ale pro ní to byla ruská holka. Protože mluví rusky. Mluví s přízvukem (...) (Respondent E).*” Téměř totožný zážitek popisuje i jiný respondent: „(...) *nějaký kluk chtěl opisovat, nebo nevím, vypadal prostě nějak podezřele. (...) A on prostě řekl (učitel): „vy Rusáci furt jen opisujete”. No a ten kluk mu řekl, já ale nejsem z Ruska... (...) No ale on ten kluk byl Ukrajinec. (Respondent C)*”.

Respondent G jako jediný z dotazovaných vypadá jako Asiat, a to, protože pochází z Kalmycké republiky a Kamylové jsou potomci kočovných mongolských kmenů Ojratů (Novinky.cz, 2019). Kvůli svému asijskému vzhledu zažil respondent G několikrát za svůj život v České republice škatulkování na Vietnamce, Číňana či Kazacha: „*Pocházím z Kalmycka, tak jsem Asiatka. Mnohokdo si myslí, že jsem Vietnamka, Číňanka nebo že jsem z Kazachstánu. Pokud říkám, že jsem z Ruska, tak si lidí myslí, že si dělám srandu. (Respondent G)*”.

3.5.1.2. Lhostejnost vůči ruským emigrantům

Lhostejnost vůči ruským emigrantům popisovali respondenti nejčastěji **u mladých Čechů** nebo **u jejich českých známých a kamarádů**. Mladé Čechy respondenti popisují jako více tolerantní, nekladnou podle výpovědí tolik důraz na místo původu, státní příslušnost, přízvuk ani válku na Ukrajině. Pouze jeden z respondentů se setkal s negativní reakcí na svůj ruský původ od mladého člověka, a to v přímé souvislosti s válkou na Ukrajině. Z výpovědí respondentů je patrné, že jejich čeští známí a kamarádi pro ně stojí vně české společnosti jako celku. Při odpovídání na otázku „*Jaký si myslíš, že je přístup Čechů k Rusům?*” na své české známé a kamarády nebrali ohled, až v průběhu či ke konci rozhovoru zmiňovali, že Češi, se

kterými se baví se nezajímají o jejich původ, jazyk, či válku na Ukrajině. Lhostejnost v přístupu k Rusům respondenti popisovali u svých českých známých a kamarádů, které označovali za “v pohodě” či “normální”:

„Potom jsou ještě lidi, co se o to nezajímají a jsou jako v pohodě. Jako já mám kámoše, všichni moji kámoši jsou pro Ukrajinu, ale nejsou jako “nenávidím Rusko”. Jsou prostě v pohodě, oni ví, že válka je špatná, ale ne všichni Rusové za to můžou. (Respondent D)”

„Je to takový složitý no... Jako, když teď beru svoje spolužáky a svoje jako by spolupracovníky v práci. No, jako úplně v pohodě, až mě to překvapuje (...) (Respondent C)”

„(...) já mám hodně známých Čechů pomáhali nám, a my jim... takže je to dobrý, oni jsou v pohodě. (...) Hlavně, že ti mladí jsou v pohodě a ví, že za to nemůžeme. (Respondent A)”

3.5.2. S jakými projevy rasismu a/nebo diskriminace se ruští emigranti setkali?

S diskriminací se během svého života v České republice setkal každý z respondentů, bez ohledu na délku jeho pobytu. Tato výzkumná podotázka je velice široká, a proto je zde rozdělena do dvou částí: **diskriminace před konfliktem** na Ukrajině a **diskriminace po začátku konfliktu** na Ukrajině.

3.5.3. Diskriminace před konfliktem na Ukrajině

Diskriminace před začátkem války na Ukrajině není předmětem této práce, ale vzhledem k naplnění cíle práce se zdá vhodné ji zde okrajově popsat. Před začátkem konfliktu na Ukrajině se každý z respondentů setkal s diskriminací. Nejčastěji se jednalo o diskriminaci na základě původu a diskriminaci jazykovou, kdy se respondenti cítili diskriminováni kvůli svému ruskému přízvuku. Diskriminace, se kterou se respondenti před začátkem války na Ukrajině setkali byla ve všech zmíněných případech ze strany jedinců, ne systému či institucí.

Respondenti, kteří v České republice prošli vzdělávacím systémem uvedli, že se na základní škole setkali s šikanou, zejména ve spojení s posmíváním na jejich **ruských původ**:

„V České republice jsem diskriminaci zažil. A to na základní škole. Jednalo se o šikanu spojenou s urážkami a nadávkami na to, že jsem cizinec a že jsem Rus. K fyzické šikaně nikdy nedošlo, neboť v mém případě jsem byl ten, který proti tomu uměl bojovat. (Respondent F)”

„No tak když jsem byl malý, tak se mi často smály za to že jsem Rus. Nejsou to moc hezký vzpomínky. Ale to bylo ještě předtím, než jsem uměl česky. Ted' už se to neděje. (Respondent 0).”

Respondenti, kteří zde neprošli celým vzdělávacím systémem vůbec, anebo jen z části, nezávisle na sobě uváděli **diskriminaci ve spojení s jazykem, respektive přízvukem**. Přízvuk uváděli respondenti za nejčastější diskriminační znak před začátkem války na Ukrajině:

„ (...) Češi mají míň trpělivosti k pochopení, co chce kdo říct. Hned se vztekají. (Respondent D)”

„Určitě je občas vidět rozdíl v tom, jak se chovají Češi k Čechům a k cizincům. Osobně jsem se setkala s netrpělivostí a drzým chováním, bylo to docela často dokud jsem mluvila česky špatně. Ted' se s tím setkávám o dost míň. (Respondent G)”

„Někdo mi řekl... že „Vám špatně rozumím” (..) Telefonicky, ale jak jako špatně rozumí? Já nemůžu pochopit, protože všichni mi rozumí dobře, takže já to nemůžu pochopit... (Respondent A)”

„ (...) Moje první přítelkyně si na to hodně stěžovala, měla velký těžký přízvuk a Češi z toho prostě byli nasraní. (Respondent D)”

„ (...) No občas jsem se setkal s tím, že by se lidi tvářili, že mi nerozumí. (Respondent E)”

3.5.4. Diskriminace po začátku konfliktu na Ukrajině

Diskriminaci od začátku války na Ukrajině respondenti popisují nejčastěji jako systémovou

nežli ze strany jedinců. Od začátku války na Ukrajině se dotazovaní nejčastěji setkali s diskriminací ve školství, na trhu práce a v bankovním sektoru. Mimo jiné při rozhovorech polovina z dotazovaných zmínila vízovou diskriminaci, která se jich sice netýká, ale vnímají ji za existující.

Pět z desíti respondentů jsou studenti (viz. kapitola 3.3.3.1. Představení respondentů). Z těchto pěti respondentů se od začátku války na Ukrajině celkem čtyři setkali s **diskriminací na akademické půdě**. Dva ze studentů, kteří se s diskriminací na akademické půdě od začátku války na Ukrajině nesetkali, považují za hlavní důvod české státní občanství a perfektní znalost českého jazyka. Tři ze zmíněných pěti respondentů v rozhovorech uvedlo, že se zatím nesetkalo s diskriminací ze strany profesorů, či akademického personálu. Diskriminaci popisují jako systémovou a v souvislosti se sankcemi, které jsou na Ruskou federaci kvůli invazi na Ukrajině uvaleny. I přesto je tato systémová diskriminace něco, co respondenty v jejich akademické cestě omezuje a zažívají ji téměř každý den. Všichni tři respondenti, kteří diskriminaci zažili přímo, studují technické obory, dva na Českém vysokém učení technickém v Praze (obor stavebnictví, obor architektura) a jeden na Vysokém učení technickém v Brně (obor elektrotechnika). Respondent C svoji zkušenost s diskriminací na akademické půdě popisuje ve spojení s: *„Tak já doslova jsem před týdnem podepisovala nějaký papír, že nebudu chodit na žádné jiné předměty, než ty které mám v rozvrhu a kdybych náhodou se dozvěděla nějaké kritické info, že ho nebudu zneužívat.“* Při rozhovoru respondent C uvedl, že těsně po začátku války na Ukrajině, v době kdy nastupoval na navazující magisterské studium, musel napsat motivační dopis, ve kterém prohlásil, že válku na Ukrajině nepodporuje, že s ní nesouhlasí, že za ní nemůže a podle jeho slov: *„dokonce, že já sama trpím. (Respondent C)“*. Respondent C dále v rozhovoru uvedl, že i přestože podepsal veškeré dokumenty, které ho ve studiu omezují a i přestože projevil lítost s válkou na Ukrajině, tak: *„A ještě v našem studentském systému, mám prostě červený vykřičník, který mi připomíná, že nejsem Češka, že nejsem na stejné úrovni jako Češi. Jako není to příjemný, jakoby prostě oni chtějí vidět náš postoj. (Respondent C)“*. Jak již bylo zmíněno, respondent E také studuje na Českém vysokém učení technickém v Praze, a proto podepisoval téměř totožné dokumenty jako respondent C. Zkušenosti s tímto druhem diskriminace popisuje společně s jeho subjektivními pocity jako: *„Nepříjemné je to, že nás škola nutí, aby si tam dostal podepsat papír, ve kterém prohlašuješ, že válku na Ukrajině nepodporuješ, že jsi proti tomu a tak. Já jsem to třeba*

podepsal, ale furt mi to visí v KOSu. Ještě máme takový systém, kde si zapisuješ předměty a termíny zkoušek. A prostě první stránka kterou otevíráš a tam je hlášení rektora z roku 2022 týkající se války na Ukrajině. Prostě k čemu? Proč je to pořád tam? Na to může někdo zapomenout? Jak? Proč nám to takhle každý den připomínají? (Respondent C)". Respondent D se také setkal s nutností podepisovat prohlášení a dokumenty a s nemožností studia některých kritických předmětů. Mimo to se setkal s tím, že z důvodu jeho ruského původu musel změnit obor navazujícího magisterského studia. Respondent D před začátkem války na Ukrajině studoval mikroelektroniku, po začátku války na Ukrajině ale musel změnit studijní obor, protože jako občan Ruské federace je podle jeho slov „brán za bezpečnostní hrozbu". Obor mikroelektronika by respondent mohl studovat, pokud by, znovu podle jeho slov „prošel určitým kolečkem ponížení". Toto kolečko popisuje jako: „Já znám jednoho kamaráda v Brně, co dokázal studovat ten kritický obor, ale on musel psát nějaké zprávy na úřady a prostě aby mu řekli, že je v pohodě, že není nijak nebezpečný. A prostě tam musíš projít určitým kolečkem, který já jsem nechtěl dělat. (Respondent D)". Při otázce, proč takovému kolečku nechtěl být podroben respondent odpověděl, že má dva důvody. Prvním důvodem je, že je to pro něj potupující a nerozumí tomu. Druhým důvodem je strach z toho, že by se vyplněné a podepsané dokumenty dostaly do Ruské federace. Z těchto tří respondentů všichni v rozhovoru uvedli, že daná omezení "na Čechy neplatí", nebo, že nadbytečnou administraci "Češi dělat nemusí". Při odpovědi na otázku „A považuješ tohle za diskriminaci?" dva respondenti uvedli, že subjektivně ano. Jeden respondent uvedl, že opatření se sice týkají jen Rusů a žádný z jeho českých kamarádů je nemusí plnit, ale není to nic, co by ho subjektivně rozčilovalo. Je mu to nepříjemné, ale zároveň tomu rozumí a bere danou skutečnost jako "formalitu". Danou skutečnost jako formalitu bere také respondent, který skutečnost považuje subjektivně za diskriminující.

K výše uvedenému navíc jeden z pracujících respondentů (Respondent G) v rozhovoru uvedl, že zaznamenal případy diskriminace a šikany ruských studentů na univerzitách. Celkem tedy šest z desíti dotazovaných zaznamenalo, nebo samo zažilo diskriminaci na akademické půdě kvůli ruskému původu (od začátku války na Ukrajině).

Nemožnost studia kritických předmětů (např. Výbuch betonových staveb, tak jak jej v rozhovoru popisuje respondent C) a oborů (např. mikroelektronika) omezuje ruské

emigranty jak v jejich akademickém životě, tak v jejich profesním životě. V souvislosti se studiem kritických oborů respondent C uvádí, že se také setkal s **bariérami na trhu práce**. Respondent C dříve pracoval v energetické divizi jedné mezinárodní společnosti, ve které se starali o jaderné elektrárny Dukovany a Temelín. Kvůli jeho ruskému původu mu bylo zakázáno jít na kontrolu do jaderných elektráren, i přestože se jednalo o skutečnost, které rozumí a ke které je akademicky vybaven. Pokud by měl respondent C české státní občanství, mohl by jaderné elektrárny navštívit a podrobit je potřebné kontrole. Respondent C následně přešel na jinou pracovní pozici v rámci dané společnosti. S bariérami a **diskriminací na trhu práce či přímo v zaměstnání** se od začátku války na Ukrajině setkali nebo zaznamenali další tři z desíti dotazovaných. Respondent E diskriminaci na trhu práce zažil za svůj život v České republice celkem třikrát. Poprvé diskriminaci zažil ve svém bývalém zaměstnání, kdy jej jeho nadřízený, jeho slovy „*rád vychovával*“. V době, kdy bývalé zaměstnání vykonával v dané společnosti pracovali jediní dva Rusové a těch se tato „převýchova“ týkala. Ve společnosti nepracovali žádní jiní cizinci, a proto je těžko odvoditelné, zda se jich převýchova týkala kvůli tomu, že pochází z Ruska anebo kvůli tomu, že jsou to cizinci. Převýchova spočívala na myšlence toho, že daní dva zaměstnanci jsou cizinci, kteří se přestěhovali do České republiky, je potřeba je integrovat a vychovat, naučit místním hodnotám. Bývalý nadřízený nazýval respondentu E jako: „*Mauglí. Že mluvím moc upřímně, že se chovám jako dítě z lesu prostě.*“ Podruhé se s diskriminací setkal v době hledání nového zaměstnání, kdy se v inzerátech jedné architektonické společnosti dočetl, že nechtějí zaměstnávat osoby jiného než českého či slovenského státního občanství. Potřetí diskriminaci popisoval v souvislosti s pracovním pohovorem (také v době hledání nového zaměstnání), při kterém se jej vedoucí daného oddělení, bez jakýchkoliv souvislostí ptal na otázky spojené s invazí vojsk Varšavské smlouvy: „*Zase ale to je v souvislosti na to, že sovětská vláda tady měla vliv a Češi nemají teď rádi. (Respondent E)*“. Ani na jednu z daných pozic respondent E nenastoupil. Vedle zmíněných zkušeností respondent E popisuje také: „*(...) cítím, že v té mojí profesi je to pro Čechy mnohem lehčí. Jako lehčí dostat se do vyšší nějaké pozice na vyšší stupeň. V architektuře jsem si všiml, že... nebo já jsem neviděl žádnou ruskou architektonickou firmu, nebo ruského architekta který pracuje na českou firmu, že je tam ne že šéf, ale chodí aspoň na jednání, nebo dělá takový věci jako zodpovědný. Jakože ta firma nechce sebe reprezentovat jako blba, který pošle kohokoliv. Že ta firma se bojí toho, že když nepošle Čecha nebo Slováka na jednání, tak prostě to bude špatně. (Respondent E)*“. S diskriminací na trhu práce se také setkal respondent H, který

v České republice pracuje jako OSVČ v oblasti elektrotechniky. Respondent H vykonává práci podle potřeb dodavatele, který poptává jeho služby. Od začátku války na Ukrajině se setkal s tím, že mu dodavatelé nechtěli poskytnout práci z důvodu ruského státního občanství. Dodavatelé po respondentovi H požadovali nadbytečnou dokumentaci, která by dokazovala, že nedisponuje ruským státním občanstvím a že v Ruské federaci nevlastní žádný majetek. Situace pro respondenta H byla na trhu práce natolik náročná, že se musel přestěhovat do Spolkové republiky Německo, aby mohl práci v oboru nadále vykonávat, proto respondent H popisuje českou společnost v souvislosti s válkou na Ukrajině jako „*xenofobní prostě*”. Respondent G uvedl, že se sám s diskriminací na trhu práce od začátku války na Ukrajině nesešel, protože si nehledal nové zaměstnání. Zmínil ovšem, že slyšel o případech diskriminace Rusů v zaměstnání.

Pět dotazovaných se po začátku války na Ukrajině setkala s **diskriminací v bankovním sektoru**. Tři z pěti dotazovaných uvedli, že jim nebo jejich známým byl zrušen účet u české banky anebo bylo zamítnuto jeho vytvoření. Respondent D a respondent E popisují v rozhovorech podobné zkušenosti. Respondent D uvedl, že si po začátku války na Ukrajině založil účet u jedné české banky, které mu ho ale bez udání důvodu zrušila. Ruský kamarád respondenta D si u stejné banky účet založil souběžně a také mu byl, bez udání důvodu, zrušen. Respondent E zažil podobnou situaci, kterou popisuje následovně: „*(...) Taky se mi stalo nedávno, že jsem si chtěl otevřít novou banku. No účet teda v nové bance a oni chtěli doklady po mě a nakonec mi to neschválili. No budeme dělat, že to není kvůli tomu, že jsem Rus. (Respondent E)*”. Respondent G se sám s takovou situací nesešel, ale v rozhovoru popisoval, že téměř 70 % jeho ruských známých přišlo o účet v různých českých bankách. Přičemž se jednalo o jednostrannou výpověď bez udání důvodu. Navíc respondent G dodal, že v současné době dané banky začaly jejich bývalé ruské klienty oslovovat, zda nechtějí jejich banku používat znovu. Respondent C se v bankovním sektoru setkal s nadbytečnou administrativní zátěží, kdy po něm bylo po začátku války na Ukrajině požadováno doložení některých dokladů. Respondent B byl jeho bankou také vyzván k doložení dokladů, ovšem pouze přes telefon, nikoliv oficiální cestou, a tak si toho respondent B nebyl vědom. V závislosti na to mu byl účet u české banky uzavřen. Svou zkušenost popisuje takto: „*Prostě najednou je napadlo, že chtějí zkontrolovat doklady u všech Rusů. A nějak se mě snažili kontaktovat a teď nevím, co se stalo, prostě asi mi volali, jako já vůbec nezvedám cizí čísla, ani náhodou, a oni se neobtěžovali napsat e-mail. Takže prostě najednou, no*

možná jsem byla ještě v Rusku v té době, nebo nevím, na návštěvě, nějak se mi nedovolali a prostě mi přišel dopis, že mi zavřou účet. Nedostala jsem ani žádný e-mail, potom jsem se s nimi hádala a ani to prostě nebylo jednoduché, jako vůbec jsem nepochopila, jako co to byl za přístup.. (Respondent B)''.

3.5.5. Ovlivnily případné změny v přístupu české společnosti nějakým způsobem každodenní život ruských emigrantů? Pokud ano, jak?

V předchozí kapitole jsou rozvedeny tři oblasti diskriminace, se kterými se ruští emigranti od začátku války na Ukrajině setkali. V některých oblastech byl jejich každodenní život, či život jejich známých po určitý časový úsek ovlivněn. Ve většině případů byl každodenní život ruských emigrantů ovlivněn pouze na začátku konfliktu na Ukrajině. U jednoho z respondentů měla změna v přístupu české společnosti dlouhodobý vliv na každodenní život. Na začátku války na Ukrajině byly každodenní životy dotazovaných ovlivněny zejména **médii a subjektivními pocity respondentů**. Jednalo se o pocity jako **strach a nejistota**. Každý z respondentů pocity popisuje v jiných souvislostech, ale závěr je stejný. Respondenti nevěděli, jaký přístup od české společnosti a české vlády očekávat, a to v nich probouzelo pocity jako strach a nejistota. Strach respondenti popisovali v souvislosti s napadením, které zaznamenali v médiích. Jeden z respondentů byl natolik vystresovaný ze situace, že: *„Takže já jsem vůbec neviděla, který den a jak se budou lidi chovat, ale já jsem...Jo, jak když tak jsem měla, tak třeba rok připravenou historiku, kdyby na mě někdo chtěl útočit s tím, že prostě, že prostě, že prostě, hele, já prostě za to fakt nemůžu, že já prostě dám všechno jinak, jo... (Respondent C)''*. Vedle strachu z napadení respondenti uváděli strach a nejistotu v oblasti prodlužování pobytových oprávnění či víz. Respondenti se ze začátku války na Ukrajině vypořádávali mimo jiné se strachem ohledně jejich budoucího života v České republice, zda jim bude život v České republice dále umožněn anebo se budou muset vrátit zpět do Ruské federace. Žádný z respondentů nezažil fyzické napadení ze strany české společnosti, kterého se kvůli vlivu médií ze začátku obávali. Respondenti uváděli, že česká společnost je spíše umírněnější a neagresivní, naopak uváděli, **že se zvýšila agresivita a nenávisť ze strany ukrajinských emigrantů**. Respondent G popisoval, jak pro něj bylo po začátku války na Ukrajině nepříjemné používat taxi služby, jelikož se setkával s agresivním chováním a ohrožováním ze strany řidičů z Ukrajiny. Největší zásah do každodenního života zažil respondent H, který se musel z důvodu změny přístupu dodavatelů na trhu práce odstěhovat do jiné země. Respondent H musel změnit svůj každodenní režim,

naučit se základy nového cizího jazyka a zvyknout si na tisíce kilometrové víkendové dojíždění za prací a zpět do České republiky.

3.5.6. Jak se s případnými změnami ruští emigranti vyrovnali?

Respondenti, kteří se setkali s diskriminací, či změnou chování české společnosti v souvislosti s válkou na Ukrajině, nejčastěji uvádí, že se s danými situacemi vyrovnávali tak, že si **“je nebraly osobně”** anebo **“je hodili za hlavu”**. Ti respondenti, kteří se setkali s diskriminací na akademické půdě v rozhovorech uváděli, že jim nadbytečná administrace byla nepříjemná, ale podrobili se jí, aby mohli ve studiu nadále pokračovat. S nepříjemnými pocity se dle jejich výpovědí vypořádali tak, že si situaci nebrali osobně a udělali, co je potřeba:

„No já kdybych to nepodepsal, tak se tam nedostanu. Tak mě tam pravděpodobně no nebudu přijat. Mně to vlastně netrápí. Ten proces podepisování mám jako... možná nemám úplně stejné názory, ale jako prostě chci dojít k mému cíli a udělám to pro to. (Respondent E)”

„Hele jako vůbec, já jsem prostě to vzala jako formalitu, že napíšu motivační dopis apod. ale jako neberu si to nijak osobně. Přišlo mi to strašně nefér, ale jako pak člověk vidí, že se to dá obejít, takže... „Formalita”. (Respondent C)”

Respondenti, kteří se setkali s nepříjemnými situacemi ze strany jedinců „použili” podobnou obrannou strategii:

„Jako neberu si to osobně, jak jsem říkala, nemyslí to špatně vůči mě ale je to nepříjemné.. (Respondent B)”

„No tak občas, ale já....to teď neberu vážně... ale stalo se to... já jsem na to zvyklá... Mně je to jedno... (Respondent A)”

3.6. Limity výzkumu

Hlavním limitem tohoto výzkumu je počet respondentů. Původně bylo zamýšleno realizovat

až 12 polostrukturovaných rozhovorů, ale bohužel kvůli nedostupnosti respondentů byl cílový počet snížen na 10. I přestože cílem kvalitativního výzkumu není získat data, která budou reprezentovat celou populaci, malý vzorek může způsobit nízkou kvalitu výzkumu.

Druhým limitem výzkumu je nezkušenost v roli tazatele. V roli tazatele jsem byla teprve podruhé a jsem si vědoma toho, že jsem při polostrukturovaných rozhovorech dělala chyby (např. vyrušování respondentů, přeskokování témat). Chyby jsem se ale pokoušela s každým rozhovorem limitovat.

Třetím limitem je, že jsem se ptala pouze na témata, která mě zajímala. Mnohokrát se stalo, že respondenti chtěli vyprávět jejich příběhy, které k problematice byly irelevantní, a tak jejich řeč byla zastavena, nebo přeskočena. Je ovšem možné, že pokud by respondenti nebyli zastaveni, nebo přerušeni, byly by nalezeny i jiné, doplňující souvislosti k tématu.

Chyby, které jsem při výzkumu nevědomě dělala jsem si zpětně uvědomila a jsou pro mě do budoucna ponaučením.

3.7. Etické souvislosti

Téma, kterému se práce věnuje je pro respondenty citlivé, a proto jsem se snažila o naplnění etických aspektů jak při realizaci polostrukturovaných rozhovorů, tak při jejich následné analýze.

Všichni respondenti byli před začátkem rozhovoru seznámeni s informovaným souhlasem (Příloha 1), nahráváním rozhovoru a možností nezodpovědět, či přeskočit některou z otázek. Respondentům také bylo připomenuto, že mají právo rozhovor kdykoliv ukončit, či některou část z nahrávání zpětně nevyužít. I přes tuto možnost se žádný z respondentů nerozhodl rozhovor zastavit, či některou z otázek přeskočit.

Při realizaci samotných rozhovorů jsem se snažila být co nejcitlivější, registrovala jsem pocity respondentů při odpovídání na otázky a v případě, kdy jsem viděla smutek, či nejistotu jsem předem formulované otázky přesunula do pozdější části rozhovoru, či přeskočila.

Respondenti ke mně byli i přes citlivost daného tématu otevření a přívětiví, já jsem se na

oplátku snažila k co nejetičtějšímu zacházení při i po realizaci polostrukturovaných rozhovorů. Někteří respondenti se mezi sebou znají, a proto jsem se při analýze rozhovorů rozhodla každému přiřadit pseudonym podle písmene abecedy. Pseudonymy přitom nemají nic společného s počátečními písmeny křestních jmen či příjmení respondentů.

3.8. Diskuse výsledků

Analýza primárních dat odhalila výsledky odpovídající strategiím akulturace, které minoritní skupiny zauímají podle Berryho (2001). Nejvíce respondentů vykazuje znaky strategie integrace. Nejvhodnějším příkladem jsou respondenti B a C, kteří mají více českých než ruských přátel, pracují v českém prostředí a studovali (nebo studují) na českých vysokých školách. Tito respondenti zachovávají určité ruské kulturní hodnoty, ale zároveň se svou angažovaností stávají nedílnou součástí majoritní společnosti. Pouze jeden z desíti respondentů vykazuje znaky strategie asimilace, tedy plného přijetí české kultury za vlastní a zřeknutí se ruských kulturních kořenů. Tento respondent (respondent 0) uvádí, že česká kultura mu je bližší a k Ruské federaci ho pojí pouze místo narození a rodina. Naopak respondent E vykazuje znaky strategie separace, kdy se vyhýbá hlubšímu kontaktu s českou společností, aktivně si udržuje svou původní kulturní identitu a jeho okruh přátel tvoří pouze Rusové. Žádný z respondentů nevykazuje znaky strategie marginalizace, tedy nezachování své kulturní identity a zároveň neúčasti na interakcích s majoritní kulturou (Matysová, 2012).

Respondenti nezávisle na sobě popisovali průběh akulturace, který probíhá ve čtyřech fázích: euforie, kulturní šok, akulturace a ustálený stav (Hofstede, Hofstede, 2007). Většina respondentů si prošla prvními dvěma fázemi a nyní se nachází ve fázi akulturace. Vhodným příkladem je respondent F, který žije v České republice od dětství a má české státní občanství, ale českému kulturnímu prostředí se stále přizpůsobuje.

Téměř všichni respondenti, nehledě na délku jejich života v České republice, čelí psychologickým a sociálním změnám, a v důsledku toho i akulturačnímu stresu (Berry, 1987). U tří respondentů měla akulturace negativní dopad na jejich duševní zdraví. Dva respondenti se v průběhu akulturace potýkali s úzkostmi a depresí. Jeden respondent popisoval zmatení identity a pocity odcizení, které u něj přetrvávají v současnosti.

Každý z dotazovaných respondentů se během svého života v České republice setkal s diskriminací. Před začátkem války na Ukrajině se respondenti nejčastěji setkávali s diskriminací na základě původu a s diskriminací kvůli přízvuku. Jeden respondent zažil diskriminaci v bydlení, kdy mu pronajímatelé neodpovídali na inzeráty zaslané z ruské e-mailové adresy, ale po změně e-mailové adresy na českou již odpovídali. Tento případ lze označit za přímou diskriminaci podle §2 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb.

Od začátku války na Ukrajině respondenti nejčastěji čelí diskriminaci v bankovním sektoru, v přístupu ke vzdělání, na akademické půdě a na trhu práce. V případě omezení přístupu ke vzdělání je složité definovat hranici mezi diskriminací a bezpečnostním opatřením. Omezení přístupu ke studiu určitých technických oborů pro běloruské a ruské studenty bylo přijato z důvodu vnímání Ruska a Běloruska jako bezpečnostní hrozbu (iRozhlas.cz, 2023). Pro mnohé proto může být opatření považováno za přijatelné, pro jiné za diskriminační (viz úryvky z polostrukturovaných rozhovorů). Přestože existují obavy za zneužití znalostí a technologií ruskými a běloruskými občany (ČT24, 2022), jednotliví studenti by neměli nést odpovědnost za akce jejich vlády. Z etického hlediska je omezení přístupu ke vzdělání na základě národnosti diskutabilní.

Závěr

Hlavní výzkumná otázka mé bakalářské práce je zaměřena na zachycení změny v přístupu české společnosti k ruským emigrantům v souvislosti s válkou na Ukrajině (od února 2022). Ve výzkumných podotázkách jsem se zaměřila na to, jak ruští emigranti vnímají přístup české společnosti k nim samým, zda případné změny v přístupu české společnosti ovlivnily každodenní život ruských emigrantů, zda se ruští emigranti setkali s projevy rasismu a/nebo diskriminace a v neposlední řadě, jak se s případnými změnami v přístupu české společnosti ruští emigranti vyrovnali.

Z realizovaného výzkumu plyne, že se přístup české společnosti k ruským emigrantům v souvislosti s válkou na Ukrajině (od února 2022) výrazně nezměnil. Respondenti nezávisle na sobě uváděli, že dle jejich subjektivních zkušeností, byli Rusové v české společnosti vždy vnímáni spíše negativně, či lhostejně. Přičemž velkou váhu dávali tomu, že česká společnost Rusy vždy stereotypovala jako okupanty.

Pouze v ojedinělých případech se respondenti setkali se změnou v přístupu české společnosti ve smyslu změny v přístupu českých občanů. Respondent A uvedl, že se mu v souvislosti s válkou na Ukrajině změnilo sousedské vztahy k negativnímu. Vedle toho Respondent D popsal jeho setkání s cizím (náhodným) člověkem, který k němu změnil přístup hned poté, co mu respondent sdělil, že pochází z Ruska.

V rovině institucí a státu se se změnami v přístupu setkala většina respondentů, nejčastěji v bankovním sektoru, ve školství a na trhu práce. Pouze jeden z respondentů zaznamenal natolik výraznou změnu v přístupu české společnosti na trhu práce, že byl nucen k přesídlení do jiné země. Respondent H popsal změnu k negativnímu, kdy mu jakožto OSVČ, čeští podnikatelé přestali zadávat zakázky v oblasti elektrotechniky. Respondent se tak setkal dle jeho subjektivního názoru setkal s diskriminací na základě původu, kdy čeští podnikatelé požadovali potvrzení, že daný respondent nemá ruské státní občanství. Jelikož respondent v současné době na udělení českého státního občanství čeká, nemohl potvrdit, že ruským státním občanstvím nedisponuje. Byl tak několik měsíců bez práce a situace pro něj eskalovala přestěhováním se do Spolkové republiky Německo (dále jen SRN), ve které pracuje do současnosti. Respondent uvedl, že za téměř rok, který v SRN pracuje, neměl

žádné problémy na trhu práce kvůli jeho ruskému původu. Respondent G jako jediný zaznamenal změnu v přístupu v pohostinství, kdy byl jemu a jeho ruským kamarádům zamezen přístup do restaurace z důvodu, že by na místě mluvili ruským jazykem.

Každý z respondentů za svůj život v české republice setkal s diskriminací. Nejčastějšími diskriminačními důvody před začátkem války pro respondenty byly ruský původ a ruský přízvuk na českém jazyce. Po začátku války na Ukrajině se respondenti setkali s diskriminací na akademické půdě, na trhu práce, či přímo v zaměstnání a v bankovním sektoru, přičemž hlavním diskriminačním důvodem byl vždy jejich ruský původ.

Každodenní život respondentů byl od začátku války na Ukrajině nejvíce ovlivněn médií a jejich subjektivními pocity. Pouze jednomu z respondentů přístup české společnosti změnil každodenní život výrazným způsobem. Respondenti, kteří mají pouze ruské státní občanství a studii na českých vysokých školách v souvislosti s omezením přístupu ke vzdělání uváděli, že jim je prostřednictvím jejich školního informačního systému každý den připomínána válka na Ukrajině a tím i jejich nerovnost českým občanům. Pocity, které nejvíce ovlivnily každodenní život ruských emigrantů jsou strach a nejistota, a to jak v oblasti vývoje geopolitické situace na Ukrajině, tak budoucího přístupu a jejich začlenění do české společnosti. Respondenti se nejvíce obávají o ztrátu svého života v České republice.

Z polostrukturovaných rozhovorů je patrné, že respondentům změny byly nepříjemné a museli se s nimi nějakým způsobem vyrovnat. Jako nejjednodušší způsob vyrovnání se změnám či nepříjemným situacím pro ně bylo: (1) nebrat si dané skutečnosti osobně, (2) “hodit to za hlavu”. Tyto dvě strategie, bez rozdílu, využívali všichni respondenti, kteří se od začátku války na Ukrajině (od února 2022) setkali s okolnostmi, které by jim ztěžovaly jejich život.

Respondent O a respondent F jako jediní nezaznamenali žádnou změnu v přístupu české společnosti k nim samým. Za hlavní důvod považují to, že v České republice prožili téměř celý svůj život, mluví perfektně česky a mají české státní občanství.

Všichni z respondentů nezávisle na sobě v rozhovorech uvedli, že **vnímají změnu v přístupu ukrajinských emigrantů k ruským emigrantům žijícím v České republice**. Někteří respondenti také uváděli, že se **vnímají změnu v přístupu české společnosti**

k ukrajinským emigrantům a uprchlíkům.

Na závěr je nezbytné zdůraznit, že názory respondentů reprezentují jejich individuální zkušenosti a nemohou být generalizovány na všechny Rusy žijící v České republice. Respondenti často vyjadřovali přání, aby česká společnost uznávala ruské jednotlivce samostatně, a ne jako homogenní skupinu. Jak již bylo zmíněno, v České společnosti nadále přetrvávají stereotypy týkající se ruských emigrantů, převážně ve spojení s obdobím komunismu a okupací vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968. Podle názorů respondentů by odstranění daných stereotypů mohlo přispět k tomu, aby Česká republika byla přívětivějším místem pro život Ruských emigrantů.

Summary

The main research question of my thesis is aimed at capturing the change of attitude in the Czech society towards Russian emigrant in the context of the war in Ukraine (since February 2022). In the research sub-questions, I focused on how Russian emigrants perceive the attitude of Czech society towards themselves, whether any changes in the attitude of Czech society have affected their everyday life, if the Russian emigrants have encountered any manifestations of racism and/or discrimination and, finally, how the Russian emigrants have coped with any changes in the attitude of Czech society.

The conducted research shows that the attitude of the Czech society towards Russian emigrant has not changed significantly in the context of war in Ukraine (since February 2022). The respondents independently mentioned that, according to their subjective experiences, Russians have always been perceived rather negatively or indifferently in Czech society. They emphasised the fact that the Czech society has always stereotyped Russians as occupiers (in connection with the 1968 invasion).

Only in a few cases did the respondents encounter a change in the attitude of Czech society in the sense of a change in the attitude of Czech citizens. Respondent A stated that his neighbourly relations had changed to negative in connection with the war in Ukraine. In addition, Respondent D described his encounter with a stranger who had changed his attitude towards him immediately after the respondent told him that he originated from Russia.

In terms of institutions and the state, most respondents experienced changes in attitude, most often in the banking sector, in education and in the labour market. Only one of the respondents had experienced such a significant change in the attitude of the Czech society on the labour market that he had been forced to move to another country. Respondent H described a change to the negative when, as a self-employed person, Czech contractors stopped awarding him electrical engineering contracts. Thus, in his subjective opinion, the respondent encountered discrimination based on origin when Czech contractors and businessmen demanded a confirmation that the respondent in question did not have Russian citizenship. As the respondent is currently waiting for Czech citizenship, he could not confirm that he does not have Russian citizenship. He was thus unemployed for several

months and his situation escalated when he moved to Germany. The respondent stated that in the almost one year he has been working in Germany he has not had any problems on the labour market because of his Russian origin. In addition, respondent G was the only one to notice a change of attitude in the hospitality industry, where he and his Russian friends were denied access to a restaurant on the grounds that they would speak Russian on the premises.

Each of the respondents had experienced discrimination during their life in the Czech Republic. The most common discriminatory reasons for respondents prior to the war included their Russian origin and Russian accent when speaking Czech. After the start of the war in Ukraine, respondents encountered discrimination in academics, on the labour market, or directly in employment and in the banking sector, where the main discriminatory reason was always their Russian origin.

Since the beginning of the war in Ukraine, respondents' day-to-day lives have been most influenced by the media and their subjective feelings. For only one respondent has the change of attitude of Czech society changed their daily life in a significant way. Respondents who have solely Russian citizenship and study at Czech universities mentioned that they are reminded every day (through their school information system) of the war in Ukraine and thus of their inequality to Czech citizens. The feelings that have affected the daily life of Russian emigrants the most are fear and uncertainty, both in terms of the evolving geopolitical situation in Ukraine and their future access and integration into Czech society. Respondents seem to be most worried about losing their lives in the Czech Republic.

It is clear from the semi-structured interviews that the respondents were uncomfortable with the changes and had to cope with them in some way. The easiest way for them to cope with such changes or unpleasant situations was (1) not to take the facts personally, (2) to "put it behind them". These two strategies, indiscriminately, were used by all respondents who had encountered circumstances that made their lives difficult since the beginning of the war in Ukraine (February 2022).

Respondent O and respondent F were the only ones who did not notice any change in the attitude of Czech society towards them. They consider the main reason to be that they have lived almost their entire lives in the Czech Republic, speak perfect Czech and have Czech citizenship.

All the respondents independently stated that the attitude of **Ukrainian emigrants towards Russian emigrants living in the Czech Republic had changed**. Some respondents then reported that **the attitude of Czech society towards Ukrainian emigrants and refugees had also changed**.

In conclusion, it is necessary to stress that the opinions of the respondents represent their individual experiences and cannot be generalised to all Russians living in the Czech Republic. Respondents often expressed the wish that Czech society would recognize Russian individuals separately and not as a homogeneous group. As already mentioned, stereotypes about Russian emigrants persist in Czech society, mostly in connection with the communist period and the occupation by Warsaw Pact troops in 1968. According to the opinions of the respondents the removal of these stereotypes could contribute to making the Czech Republic a more welcoming place for Russian emigrants.

Seznam použité literatury

Berry, J. W. in Průcha, J. (2010). Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-709-1.

Berry, J. W. a kol. (1987). Comparative Studies of Acculturative Stress. *International Migration Review*. 21(3), 491-511.

Berry, J. W. a kol. (2002). *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. 2. vydání. Cambridge: Cambridge University Press.

Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*. 46(1), 5-68.

Berry, J. W. a kol. (2006). Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*. 55(3), 303-332.

Berry, J. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, roč. 29, s. 697–712.

Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262- 0982-9.

Hendl, J. (1999). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 278 s. ISBN 80-246-0030-7.

Hofstede, G., Hofstede G. J. (2007). *Kultury a organizace: Software lidské mysli*. Praha: Linde. ISBN 80-86131-70-X.

Kajanová, A. (2009) *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7394- 181-9.

Pešková, M. (2006). Jsem imigrant: Ja-immigrant : imigranti z bývalých zemí SSSR v České republice. 1. vyd. Ústí nad Labem: Vlasta Králová. 209 s. ISBN 80- 87025-07-5.

Silverman, D. (2011). Interpreting Qualitative Data A guide to the Principles of Qualitative Research. 520 s. ISBN 978-0-85702-420-6

Sládek, K. (2014). Ruská menšina a česká společnost: východiska transkulturní komunikace. Ostrava: Moravapress. ISBN 978-80-87853-12-2.

Sládek, K. (2010). Ruská diaspora v České republice: sociální, politická a religiózní variabilita ruských migrantů. Praha: Pavel Mervart. 144 s. ISBN 978-90-87378.

Sládek, Z., Běloševská L. (2009). Dokumenty k dějinám ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice (1918-1939). Euroslavica. 344 s. ISBN 8085494485.

Šedřová, K., Švaříček R. a kol. (2014). Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Portál. 386 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vavrouška P. (2009). Ruské duše. Radioservis. 260 s. ISBN 978-80-86212-63-0.

Veber V. (1995). Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918-1945. Karolinum. ISBN 80-7184-191-9

Výrost J., Slaměník I., Sollárová E. (2019). Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace. Grada. 273-280 s. ISBN 978-80-247-5775-9.

Online zdroje

Berry, J. W. (2001). A Psychology of Immigration. Journal of Social Issues. no. 3, s. 615–631. [online]. Dostupné z: [\(PDF\) A Psychology of Immigration](#)

Bochner, S. (2003). Culture Shock Due to Contact with Unfamiliar Cultures. Online Readings in Psychology and Culture, 8(1). [online]. Dostupné z: ["Culture Shock Due to](#)

[Contact with Unfamiliar Cultures" by Stephen Bochner](#)

Danielová, K. (2003). Rasismus a xenofobie v České republice. Geografie - sborník české geografické společnosti, číslo 2, ročník 108. [online]. Dostupné z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2003108020115.pdf

Dempster H., Hargrave K. (2017). Understanding public attitudes towards refugees and migrants. Chatham House, The Royal Institute of International Affairs. [online]. Dostupné z: [Paper Dempster and Hargrave.pdf \(refugee-economies.org\)](#)

Evropská rada Rada, Evropské unie. (2024). Časová osa – sankce EU vůči Rusku. [online]. Dostupné z: [Časová osa – sankce EU vůči Rusku - Consilium](#)

Gärtner M., Drbohlav D. (2012). Akulturace expatriotů v českém prostředí (vyšší manažeři versus „český lid“). Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences. [online]. Dostupné z: [AKULTURACE EXPATRIOTŮ V ČESKÉM PROSTŘEDÍ \(VYŠŠÍ MANAŽEŘI VERSUS „ČESKÝ LID“\)](#)

Geschke, D., Mummendey, A., Kessler, T., & Funke, F. (2010). Majority members' acculturation goals as predictors and effects of attitudes and behaviours towards migrants. British Journal of Social Psychology, 49(3), 489–506. [doi:10.1348/014466609x470544](#)

Grosfoguel, R. (2016). What is Racism? Journal of World-Systems Research, 22(1), 9–15. [online]. Dostupné z: [What is Racism? | Journal of World-Systems Research](#)

Hamar E., Szaló C., Šlesingerová E. (2016). Konceptualizace pojmů rasa a rasismus: Sociologický pohled. Masarykova univerzita v Brně, Sociální studia. [online] Dostupné z: [Konceptualizace pojmů rasa a rasismus: Sociologický pohled | Sociální studia / Social Studies](#)

Hašková D. (2019). Meziválečná ruská emigrace a SLÚ. Středisko společných činností AV ČR. [online]. Dostupné z: [Meziválečná ruská emigrace a SLÚ](#). [cit. 2024-04-01].

Herskovits, J. M. (2012). Akulturace: proces kulturního přenosu. CEFRES: Centre français

de recherche en sciences sociales. [online]. Dostupné z: [Melville J. HERSKOVITS Akulturace: proces kulturního přenosu](#)

Charvát, J. (2007). Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál. s. 35-60. [online]. Dostupné z: [Současný politický extremismus a radikalismus](#)

Chlanová, J. (2012). Případová studie. WikiKnihovna.cz. [online]. Dostupné z: https://wiki.knihovna.cz/index.php/P%C5%99%C3%ADpadov%C3%A1_studie

Kelin A. (2017). Ruská pomocná akce (1921-1945). Encyklopedie Migrace. [online]. Dostupné z: [Ruská pomocná akce \(1921-1945\) · Encyklopedie Migrace](#) [cit. 2024-03-04].

Kopřivová, A. (2015). Osudy ruské emigrace v Československu. Ústav pro studium totalitních režimů. [online]. Dostupné z: [Osudy ruské emigrace v Československu](#) [cit. 6. 3. 2024].

Matysová, K. (2012). Akulturace imigrantů v České republice. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. [online]. Dostupné z: <http://aop.vse.cz/pdfs/aop/2012/05/02.pdf>

Ministerstvo zahraniční věcí České republiky. (2023). Vízové služby pro občany Ruska a Běloruska. [online]. Dostupné z: [Vízové služby pro občany Ruska a Běloruska | Ministerstvo zahraničních věcí České republiky](#)

Ondřejová, D. (2022). Může podnikatel zakázat či podmínit přístup ke službám ruským občanům z důvodu války na Ukrajině? Acta Universitatis Carolinae Iuridica. Praha: Karolinum Press, 2022, vol. 68, No 4, s. 165-183. [online]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/10832/Iurid_68_4_0165.pdf

Petrusek, M. (2022). Sociální exkluze. Sociologická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR, V. V. J. [online]. Dostupné z: [Exkluze sociální – Sociologická encyklopedie](#)

Policie České republiky (2024). Diskriminace. *policie.cz*. [online]. Dostupné z: [Diskriminace - Policie České republiky](#)

Příkaz rektora č. 5/2022. In: *muvs.cvut.cz*. [online]. Dostupné z: https://www.muvs.cvut.cz/wp-content/uploads/2022/05/cj_prikaz_rektora.pdf [cit. 2024-07-12]

Příkaz rektora č. 12/2023. In: *fit.cvut.cz*. [online]. 2022. Dostupné z: [Příkaz č. 12/2023 Postup při přijímání a pravidla pro další studium studentů z Ruské federace a Běloruska a realizace zákazu poskytování technické pomoci a jiných opatření v souvislosti s válečnou situací na Ukrajině](#) [cit. 2024-07-12]

Racyn M. (2017). Ruská meziválečná emigrace. Encyklopedie Migrace. [online]. Dostupné z: [Ruská meziválečná emigrace · Encyklopedie Migrace](#).

Ransdorf, M., Linhart, J. (2022). Rasismus. Sociologická encyklopedie. [online]. Dostupné z: [Rasismus – Sociologická encyklopedie](#)

Rodat, S. (2017). Cultural Racism: A Conceptual Framework. *Revista de Științe Politice. Revue des Sciences Politiques* 54:129-140. [online]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=729471> [cit. 2024-03-18].

Strmiska M. (2001). Evropský rasismus a xenofobní populismus v politologické perspektivě. Příspěvek k diskusi o pojetí rasismu a xenofobie. Masarykova univerzita v Brně, Středoevropské politické studie. [online]. Dostupné z: [Evropský rasismus a xenofobní populismus v politologické perspektivě: Příspěvek k diskusi o pojetí rasismu a xenofobie | Středoevropské politické studie / Central European Political Studies Review](#)

The UN Refugee Agency. (2024). In: *unhcr.org*. [online]. UNHCR. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/>

United nations relief and works agency for palestine refugees in the near east. (2024). In: *unrwa.org*. [online]. UNRWA. Dostupné z: <https://www.unrwa.org/>

Veřejný ochránce práv. (2023). Diskriminace. Kancelář veřejného ochránce práv, Brno. [online]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/letaky/rovne-zachazeni/rovne-zachazeni.pdf>

Военная Литература. Мемуары. Постановление Государственного Комитета Обороны «Об утверждении положения о Главном Управлении контрразведки «СМЕРШ». [online]. Dostupné z: http://militera.lib.ru/memo/russian/ivanovsky_og/17.html

Mediální články

ČT24. Ruští studenti na citlivých oborech jsou potenciálně riziko, míní expert. Podle náměstka ale nelze aplikovat kolektivní vinu. *ct24.ceskatelevize.cz*. [online]. ČT24: 11. 6. 2022. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/rusti-studenti-na-citlivych-oborech-jsou-potencialne-riziko-mini-expert-podle-namestka-ale-nelze-apl-19537> [cit. 2024-07-07]

ČT24. Studenti z Ruska a Běloruska mají zájem o studium v Česku, nemsí ale na některé obory. . *ct24.ceskatelevize.cz*. [online]. ČT24: 4. 10. 2023. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/studenti-z-ruska-a-beloruska-maji-zajem-o-studium-v-cesku-nesmi-ale-na-nektere-obory-1219> [cit. 2024-07-07]

Endrštová M., Makhinchuk J. Vysoké školy sestavují seznam kritických oborů. Rusy už na IT či letectví nevezmou. *zpravy.aktualne.cz*. [online]. Akutálně.cz: 10. 6. 2022. [online]. Dostupné z: [Vysoké školy sestavují seznam kritických oborů. Rusy už na IT či letectví nevezmou - Aktuálně.cz](https://zpravy.aktualne.cz/vysoke-skoly-sestavuji-seznam-kritickykh-oboru-rusy-uz-na-it-ci-letectvi-nevezmou-aktuálně.cz) [cit. 2024-07-07]

Hlavatý P. SMERŠ s vůní šeríků. *plus.rozhlas.cz*. [online]. Český rozhlas: 25. 1. 2020. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/smers-s-vuni-seriku-8139920> [cit. 2024-03-06].

Kukal L. Praha velkoryse pomohla uprchlíkům. Před 100 lety. *cesky.radio.cz*. [online]. Český rozhlas: 16. 12. 2021. Dostupné z: [Praha velkoryse pomohla uprchlíkům. Před 100 lety. | Radio Prague International](https://cesky.radio.cz/clanek/praha-velkoryse-pomohla-uprchlikum-pred-100-lety-radio-prague-international) [cit. 2024-03-06].

Lustigová M. Osudy ruské emigrace v Československu. *cesky.radio.cz*. [online]. Český rozhlas: 30. 10. 2005. Dostupné z: [Osudy ruské emigrace v Československu | Radio Prague](https://cesky.radio.cz/clanek/osudy-ruske-emigrace-v-ceskoslovensku-radio-prague)

[International](#) [cit. 2024-03-04].

Novinky. Kalmycko: Jediná buddhistická země Evropy. *novinky.cz*. [online]. 4. 10. 2019. Dostupné z: [Kalmycko: Jediná buddhistická země Evropy - Novinky](#). [cit. 2024-07-01].

Mačí, J. Ty obory jsou rizikové. Školy musí zvážit koho přijímají. *seznamzpravy.cz*. [online]. 5. 5. 2022. Dostupné z: [Ty obory jsou rizikové. Školy musí zvážit koho přijímají - Seznam Zprávy](#) [cit. 2024-07-06]

Příbuzní Čechoslováků odvečených do SSSR blíž pravdě. Archiv bývalé NKVD uvolnil tisíce záznamů. *iROZHLAS*. [online]. Bratislava: 28. 4. 2017. Dostupné z: [Příbuzní Čechoslováků odvečených do SSSR blíž pravdě. Archiv bývalé NKVD uvolnil tisíce záznamů | iROZHLAS - spolehlivé zprávy](#). [cit. 2024-03-07].

Seznam Zprávy. Sněmovna označila za největší bezpečnostní hrozbu současný ruský režim. *seznamzpravy.cz* [online]. Seznam zprávy: 20. 3. 2024. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-snemovna-oznacila-za-nejvetsi-bezpecnostni-hrozbu-soucasny-rusky-rezim-248243>

Stein D. Odsud' válku nebo nestuduj. Rusům na ČVUT pomůže dopis, za který hrozí i vězení. *idnes.cz*. [online]. iDnes.cz: 9. 6. 2022. Dostupné z: [Odsud' válku, nebo nestuduj. Rusům na ČVUT pomůže dopis, za který hrozí i vězení - iDNES.cz](#) [cit. 2024-07-10]

Šára, F. Uplynulo 100 let od VŘSR, která pravou revoluci teprve odstartovala. *novinky.cz*. [online]. 7. 11. 2017. Dostupné z: [Uplynulo 100 let od VŘSR, která pravou revoluci teprve odstartovala - Novinky](#). [cit. 2024-03-07]

Válová, I. Zákaz vydávání víz Rusům a Bělorusům do ČR bude v naléhavém zájmu setrvalý. *ceska-justice.cz*. [online]. 23. 2. 2024. Dostupné z: [Zákaz vydávání víz Rusům a Bělorusům do ČR bude v naléhavém zájmu setrvalý - Česká justice](#) [cit. 2024-07-07]

Legislativa

Nařízení Rady (EU) 2022/263 ze dne 23. února 2022 o omezujících opatřeních vzhledem k situaci na Ukrajině. In: *eur-lex.europa.eu*. [online]. Dostupné z: [Nařízení - 2022/263 - EN - EUR-Lex](#)

Nařízení vlády č. 79/2023 Sb., kterým se mění některá nařízení vlády v oblasti nepřijatelnosti žádostí o udělení oprávnění k pobytu na území České republiky podávaných na zastupitelských úřadech v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace. In: *next.codexis.cz*. [online]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR135564_2024_04_01

Nařízení vlády č. 55/2024 Sb., o nepřijatelnosti žádostí občanů třetích zemí o udělení oprávnění k pobytu na území České republiky podávaných na zastupitelských úřadech. In: *next.codexis.cz* [online]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR138529_2024_04_01?hash=match-0#match-0

Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. In: *next.codexis.cz* [online]. Dostupné z: [Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod](#)

Zákon č. 175/2022 Sb., Zákon o dalších opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace a o změně dalších zákonů v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace. In: *next.codexis.cz* [online]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR132732_2022_06_27

Zákon č. 198/2009 Sb., Zákon ze dne 23. dubna 2008 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) In: *next.codexis.cz* [online]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR17488_2018_01_01?dokumentVyzraz=ANTIDISKRIMINA%C4%8CN%C3%8D+Z

[%C3%81KON&pravyPanel=nalezy](#)

Empirické zdroje dat

Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Náš vztah k jiným národům a národnostem*. [online]. 2005 [cit. 2024-12-07]. Dostupné z: [Náš vztah k jiným národům a národnostem - Centrum pro výzkum veřejného mínění \(CVVM\)](#)

Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Vztah k jiným národnostem I*. [online]. 2006 [cit. 2024-12-07]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a963/f9/100637s_ov70108.pdf

Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Vztah k jiným národnostem II*. [online]. 2006 [cit. 2024-12-07]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a970/f9/100644s_ov70122.pdf

Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Mezinárodní vztahy*. [online]. 2020-2024 [cit. 2024-10-07]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy>

Cizinci.cz. *Data o cizincích v ČR 2021* [online]. 2021 [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/data-o-cizincich-v-cr-2021>

Cizinci.cz. *Data o cizincích 2021* [online]. 2021 [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/web/cz/data-o-cizincich-2021>

Cizinci.cz. *Data o cizincích 2022* [online]. 2022 [cit. 2024-2024-04-01]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/web/cz/data-o-cizincich-2022>

Český statistický úřad. *Počet cizinců v České republice* [online]. Praha, 2021 [cit. 2024-04-02].

Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/2112_c01t15.pdf/d8c18865-4b6a-4865-b706-86b56ebc4644?version=1.0

Český statistický úřad. *Počet cizinců v České republice* [online]. Praha, 2022 [cit. 2024-04-02].

Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/2212_c01t15.pdf/fec9d49b-0b1b-4531-9383-d7f23de0c0c0?version=1.0

Český statistický úřad. *Počet cizinců v České republice* [online]. 2023 [cit. 2024-04-02].

Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/2312_c01t15.pdf/5b129b17-4136-4853-b495-d64d3841ab49?version=1.0

Český statistický úřad. *Předběžné údaje* [online]. Praha, 2024 [cit. 2024-04-02]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/cizinci/predbezne-udaje-zverejnovane-rs-cp>

Finanční analytický úřad. *Sankce proti Rusku*. [online]. 2022 [cit. 2024-04-06]. Dostupné z:

<https://fau.gov.cz/sankce-proti-rusku>

Key facts about recent trends in global migration. 2022. Pewresearch.com. [online].

Dostupné z: [Key facts about recent trends in global migration | Pew Research Center](#)

McAuliffe, M., Oucho, L.A. (2024). World Migration Report 2024. [online]. [cit. 2024-07-10].

Dostupné z: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>

Ministerstvo vnitra České republiky. Roční zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců v České republice za roky 2001-2021 [online]. 2021 [cit. 2024-04-02]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2021.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. Čtvrtletní zpráva o migraci za IV. čtvrtletí 2019

[online]. 2023 [cit. 2024-07-30]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-ctvrte-ctvrtletni-roku-2019.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. Čtvrtletní zpráva o migraci za II. čtvrtletí 2023 [online]. 2023 [cit. 2024-04-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-ii-ctvrtleti-2023.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. Čtvrtletní zpráva o migraci za I. čtvrtletí 2024 [online]. 2023 [cit. 2024-07-30]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-i-ctvrtleti-2024.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky. Základní dokumenty k integrační politice [online]. 2024 [cit. 2024-04-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Population Development in the Czech Republic [online]. 2024 [cit. 2024-04-02]. Dostupné z: https://popin.natur.cuni.cz/html2/publications/papers/popdev02cz/population_development_czech_all.pdf

Jiné zdroje

Doležalová, L. (2013). Ruská diaspora v Česku. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociologie. [online]. Dostupné z: [Ruská diaspora v Česku](#)

Vorobeva, K. (2021). Ruská inteligence v Československu. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra filozofie. [online]. Dostupné z: [Ruská inteligence v Československu](#)

Koropečká, M. (2019). Akulturace imigrantek na české kulturní prostředí na příkladu imigrantek z Ukrajiny a Arabských zemí. [online]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/105778/150043902.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Marková, M. (2016). Ruské emigrantské spolky a organizace v ČSR po r. 1918. [online]. Dostupné z: [Ruské emigrantské spolky a organizace v ČSR po r. 1918](#)

Medková, E. (2017). Vybrané sociologické aspekty rasismu. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. [online]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/93115/DPTX_2016_1_11210_0_475_508_0_187688.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Skarková, T. (2010). Nepřímá diskriminace. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. [online]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/a69z5x/87840-181117663.pdf>

Projekt bakalářské závěrečné práce

Jméno studujícího: Jessica Anne Medwell

Předpokládaný název práce v češtině: Proces začleňování a přijímání migrantů

Předpokládaný název v anglickém jazyce: Process of integration and reception of migrants

Akademický rok vypsání: 2022/2023

Jazyk práce: český jazyk

Pracoviště: (katedra vedoucího práce): Katedra veřejné a sociální politiky, Institut sociologických studií

Vedoucí práce: PhDr. Marie Jelínková, Ph.D.

Obor/program práce: Politologie a veřejná politika

Klíčová slova: akulturace, rasismus, diskriminace, imigrant, Ruská federace, integrace, xenofobie, princip kolektivní viny, migrant

A. Vymezení výzkumného problému

V současném globalizovaném světě dochází stále častěji k přesunu obyvatelstva ze země svého původu. Za posledních pět desetiletí se celková čísla migrantů zvýšila téměř čtyřnásobně, s celkovým odhadovaným počtem 281 milionů mezinárodních migrantů v roce 2020. Tento odhadovaný počet je o 128 milionů větší, než-li celkový odhadovaný počet z roku 1990 a více než trojnásobně vyšší oproti odhadovanému počtu mezinárodních migrantů z roku 1970 (Interactive World Migration Report 2022). S rostoucí migrací vycházejí na povrch otázky týkající se důvodu a původu migrace, stejně tak jako otázky týkající se interakce jedinců z minoritních a majoritních kulturních skupin.

Tématem mé bakalářské práce je proces začleňování a přijímání migrantů do české společnosti, který budu zkoumat kvalitativní sondou. Soužití s ruskou minoritou má v české společnosti bohatou historii, která sahá do 20. let 20. století. V práci se budu soustředit na problematiku toho, jak cizinci pocházející z Ruské Federace (jakožto jednotlivci ze skupiny minoritní) vnímají přístup české společnosti (jakožto skupiny majoritní) k nim samým. Cílem bude vyzkoumat, zda se přístup, či chování majoritní skupiny změnil v souvislosti s válkou na Ukrajině, zda se jedinci z minoritní skupiny setkali s projevy rasismu/diskriminace, či naopak, zda k nim byla majoritní skupina vždy přívětivá. Mimo jiné se budu soustředit i na to, jakým způsobem vnímají migranti pocházející z Ruské Federace jejich budoucí postavení v majoritní společnosti, případně jakým způsobem se vnímání proměnilo ve spojitosti s válkou na Ukrajině.

Tématem začleňování migrantů, postojů české společnosti, či různých aspektů česko-ruských vztahů se podrobně zabývá spousta autorů (například Veber V. (1995), Sládek K. (2014), Dobiášová, K., Vavrečková J. (2015) atd.). Problematice je také věnována řada odborných článků, výzkumů, bakalářských, či diplomových prací, ze kterých i má práce částečně, ve své teoretické části, bude vycházet. Většina prací se teoreticky zaměřuje na koncepty integrace, migrační teorie, či historie migračních vln ze zemí bývalého Sovětského

svazu do českých zemích. Má práce by problematiku měla obohatit tím, že se ve své teoretické části bude zabývat různými pojetí rasismu (kulturní rasismus, diskriminace na základě původu, latentní rasismus a xenofobie), a akulturací.

Téma je nejen aktuální, ale také důležité a to pro obě strany daných kulturních skupin. Z interakce čerpají jak jedinci z majoritní, tak minoritní skupiny. Ať už v oblasti pracovní, vzdělávací, či ekonomické, a proto je důležité se danou interakcí, následně integrací a adaptací jedinců do majoritní skupiny zabývat.

B. Výzkumné otázky a cíle práce

Hlavní výzkumná otázka:

Jak vnímají imigranti z Ruské federace přístup české společnosti k nim samým v souvislosti s válkou na Ukrajině?

Výzkumné podotázky:

1. Změnil se přístup české společnosti k ruským migrantům od začátku války na Ukrajině? Pokud ano, v čem?
2. Ovlivnily případné změny v přístupu české společnosti každodenní život ruských migrantů?
3. Setkali se ruští migranti žijící v ČR s projevy rasismus a/nebo diskriminace? Změnily se tyto projevy v souvislosti s válkou na Ukrajině?
4. Mají ruští migranti žijící v ČR nějaké obavy ohledně jejich budoucího postavení v české společnosti? Pokud ano, jaké?

Cíle práce:

Cílem mé bakalářské práce je dojít ke zjištění, jakým způsobem vnímají ruští migranti žijící v ČR přístup české společnosti k nim samotným. Zejména zjistit, zda došlo k případné změně v přístupu, či chování, a nebo vnímání v souvislosti s konfliktem na Ukrajině. Obecně je cílem práce hlubší porozumění dané problematice a zmapování životů ruských migrantů v rámci začleňování se do české společnosti a jejich subjektivní vnímání postojů české společnosti k nim samým.

K dosažení cíle výzkumu by mi měly pomoci výše formulované výzkumné podotázky, které se soustředí na různé aspekty přístupu české společnosti k ruským migrantům.

C. Předběžný výzkumný design

Dle Hendla, je výhodou kvalitativního výzkumu získání hloubkového popisu případů. „*Nezůstáváme na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Citlivě zohledňujeme působení kontextu, lokální situaci a podmínky. Kvalitativní přístup poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil.*“ (2016, s. 49). Po nastudování literatury jsem jako vhodný metodologický přístup zvolila **kvalitativní výzkum**. Cílem práce není zajistit data, která budou relevantní pro celou populaci, či budou zobecnitelná. Naopak cílem je na předem stanovené skupině, v

mém případě migranti z Ruské federace, problematiku prohloubit a získat nové informace, přinejmenším ze stránky autentické.

Jako typ výzkumného designu byla zvolena **případová studie - studie vybrané skupiny**, kde případem jsou migranti z Ruské federace žijících v ČR. Případová studie slouží k detailnímu studiu jednoho, či několika málo jevů s cílem hlubšího porozumění. Tento typ výzkumného designu tak koresponduje se stanovenými cíli mé bakalářské práce.

Metodou sběru dat budou **polostrukurované rozhovory** s migranty z Ruské federace, kteří v České republice žijí dlouhodobě. Celkem se bude jednat o zhruba 12 respondentů, přičemž část má české i ruské státní občanství a část pouze ruské.

Ruská komunita je velice uzavřená, a proto je těžké nalézt respondenty, kteří by se výzkumu chtěli dobrovolně účastnit. Jelikož mám přístup k jedné ruské rodině, která v České republice žije již mnoho let, nabídli mi, že mi pomohou s oslovením dalších respondentů. Respondenti tak budou osloveni na základě **metody sněhové koule**. Terénem výzkumu bude prostředí, které bude respondentům nejpříjemnější (může jim být kavárna, či lavička v parku, nebo naopak prostor v místě jejich bydliště).

Data budou analyzována ve formě textu, který bude získán prostřednictvím přepisu nahrávek z daných rozhovorů. Pro výzkumný design práce je nejjednodušším a zároveň nejefektivnějším způsobem analýzy dat **otevřené kódování**, které poskytuje možnost detailní a hloubkové práce s textem. Po otevřeném kódování bude provedeno **tematické kódování**, v rámci kterého budou na úrovni jednotlivých případů kategorizovány kódy a následně se mezi nimi budou hledány spojitosti.

Rozhovory budou realizované v jazyce českém. Text práce samotné bude také v jazyce českém.

Etické souvislosti zvažovaného projektu

Kvalitativní výzkum s sebou přináší řadu etických rizik, ať už se jedná o rizika v tématu, které se výzkumník rozhodl zkoumat, zajištění anonymizace nebo ovlivňování respondentů. Největším problémem, který může při výzkumu nastat je nedostatečná upřímnost a otevřenost respondentů, zda opravdu budou ochotni pomoc prohloubit dané téma.

V rozhovorech samotných se bude zmiňovat velké množství osobních informací týkajících se života v České republice, zkušeností s diskriminací/rasismem, či informací například o rodině, dětech, škole, práci, nebo jiných institucích, které sehrávají v životech jedinců důležitou roli. Rozhovory budou anonymizovány, stejně jako analýza dat a jakékoliv další výstupy v bakalářské práci. Křestní jména, v případě, že si to respondenti budou přát, budou také anonymizována.

Celý výzkum je nutné provést s velkou opatrností, empatií, pečlivostí a ohleduplností. Výzkum musí být transparentní a nesmí odrážet subjektivní názory mě (jakožto tazatele).

Obezřetnost musí být zachována také při analýze a interpretaci dat. Mimo jiné je nutné zachovat poctivost a obezřetnost při citování předchozích děl, prací a publikací.

Na závěr je nutné uvést, že v roli výzkumníka nesmí být opomenuto poskytnutí informovaných souhlasů a souhlasů se zpracováním osobních údajů. Respondenti budou dopředu seznámeni s okruhem otázek, na které budou dotazováni, a nesmí jim být zatajeny žádné okolnosti výzkumu. Respondentům bude mimo jiná nabídnuta možnost zpřístupnění práce, v případě jejich zájmu.

D. Seznam odborné literatury a zdrojů empirických dat

Berry J.W., Kim U., Minde T., Mok D. (2013). Comparative Studies of Acculturative Stress. *Integrational Migration Review*, Vol. 21, No. 3., Special Issue: migration and Health, pp. 491-511. [online]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2546607?origin=JSTOR-pdf>

Dempster H., Hargrave K. (2017). Understanding public attitudes towards refugees and migrants. CHATHAM HOUSE, The Royal Institute of International Affairs. [online]. Dostupné z: [Paper_Dempster_and_Hargrave.pdf\(refugee-economies.org\)](Paper_Dempster_and_Hargrave.pdf(refugee-economies.org))

Gärtner M., Drbohlav D. (2012). Akulturace expatriotů v českém prostředí (vyšší manažeři versus „český lid“). Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences. [online]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42640510>

Geschke, D., Mummendey, A., Kessler, T., & Funke, F. (2010). Majority members' acculturation goals as predictors and effects of attitudes and behaviours towards migrants. *British Journal of Social Psychology*, 49(3), 489–506. doi:10.1348/014466609x470544

Hamar E., Szaló C., Šlesingerová E. (2016). Konceptualizace pojmů rasa a rasismus: Sociologický pohled. Masarykova univerzita v Brně, Sociální studia. [online] Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5573

Herskovits, J. M. (2012). Akulturace: proces kulturního přenosu. CEFRES: Centre français de recherche en sciences sociales. [online]. Dostupné z: https://www.cefres.cz/IMG/pdf/herskovits_1997_akulturace.pdf

Jelínková, M., Valenta, O. (2022). Pojetí integrace migrantů v ČR perspektivou analýzy podpory stanovených priorit. *Sociologický časopis*. [online]. Dostupné z: [Pojetí integrace migrantů v ČR perspektivou analýzy podpory stanovených priorit | Sociologický časopis / Czech Sociological Review \(cas.cz\)](Pojetí_integrace_migrantů_v_ČR_perspektivou_analýzy_podpory_stanovených_priorit|Sociologický_časopis/Czech_Sociological_Review(cas.cz))

Matysová, K. (2012). Akulturace imigrantů v České republice. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. [online]. Dostupné z: <http://aop.vse.cz/pdfs/aop/2012/05/02.pdf>

Pořízek, P. 2018. "'Lesk a bída' integrace cizinců pohledem vládních koncepcí integrace cizinců." AUC IURIDICA 2018 (2): 49-72, <https://doi.org/10.14712/23366478.2018.5>

Strmiska M. (2001). Evropský rasismus a xenofobní populismus v politologické perspektivě. Příspěvek k diskusi o pojetí rasismu a xenofobie. Masarykova univerzita v Brně, Středoevropské politické studie. [online]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3865>

Jiná odborná literatura k tématu:

Hendl, J., 2016. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 437 stran. ISBN 978-80-262- 0982-9.

Hendl, J., 1999. Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha: Karolinum, 278 s. ISBN 80-246-0030-7.

Pešková, M., 2006. Jsem imigrant: Ja - immigrant : imigranti z bývalých zemí SSSR v České republice. 1. vyd. Ústí nad Labem: Vlasta Králová, 209 s. ISBN 80-87025-07-5.

Pulna, Martin C. a Miluše Zadražilová, 1993. Rusko mimo Rusko: Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991. 1. vyd. Brno: Petrov. 208 s. ISBN 80-852-4753-4.

Sládek, K. (2014). Ruská menšina a česká společnost: východiska transkulturní komunikace. Ostrava: Moravapress. ISBN 978-80-87853-12-2.

Švaříček, R., Šedřová K. a kol. (2007). Kritéria kvality kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1., Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

Veber V. (1995). Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918-1945. Karolinum. ISBN 80-7184-191-9

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

Online zdroje:

Czerninová, Z. Ruský charakter. (2006). [online]. Dostupné z: <https://ruskerealie.zcu.cz/1-6-ocima-czernin>

Co je to vlastně rasismus? (2022). *Migraceonline.cz*. [online]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/co-je-to-vlastne-rasismus>

Jungwirth, T., a spol. (2019). Cesty k prosperitě : migrace a rozvoj v České republice. Praha: Charita Česká republika. [online]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/res/archive/015/001830.pdf?seek=1580377027>

Key facts about recent trends in global migration. (2022). *Pewresearch.com*. [online]. Dostupné z: [Key facts about recent trends in global migration | Pew Research Center](#)

Zdroje empirických dat

Cizinci v České republice. (2022). Český statistický úřad, Praha. ISBN 978-80-3279-4. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165384708/29002722.pdf/0b03ebd4-aab2-4292-a215-12e81096bc2d?version=1.1>

Dempster, H., & Hargrave, K. (2017). Understanding public attitudes towards refugees and migrants. London: Overseas Development Institute & Chatham House. [online]. Dostupné z: https://www.refugee-economies.org/assets/downloads/Paper_Dempster_and_Hargrave.pdf

Dobiášová, K., Vavrečková J. (2015). Začleňování ruské komunity do většinové společnosti: EIF 2013-01. Praha: VÚPSV + FSV UK. ISBN 978-80-7416-230-5. [online]. Dostupné z: [Začlenění ruské komunity do většinové společnosti EIF 2013-01 - Cizinci.cz](#)

IOM UN MIGRATION. Interactive World Migration Report 2022. *Worldmigrationreport.iom.int* [online]. [2022. cit. 2023-07-30]. Dostupné z: [Interactive World Migration Report 2022 \(iom.int\)](#)

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Tabulka 1: Počet ruských migrantů v České republice v letech 2021-2023	7
Tabulka 2: Vážený průměr vztahu k národnostem v letech 2003, 2005 a 2006	9
Tabulka 3: Vážený průměr vztahu k národnostním skupinám žijícím v ČR – vývoj	10
Graf 1: Názory na množství cizinců žijících v České republice	11
Graf 2: Přizpůsobení se cizinců našim životním zvyklostem	12
Graf 3: Jaké okolnosti jsou důležité pro přijetí cizinců	13
Graf 4: Koho byste nechtěli mít za sousedy?	14
Graf 5: Představují nově příchozí občané jiných národností problém?	15
Graf 6: Podíl těch, kdo pokládají nově příchozí občany jiných národností za problém	16
Graf 7: Zájem o vývoj situace na Ukrajině	17
Tabulka 4: Země, které občané ČR považují za bezpečnostní hrozbu	18
Tabulka 5: Země, které občané ČR považují za bezpečnostní hrozbu – srovnání v čase	18
Diagram 1: Postup oslovení respondentů	38

Seznam příloh

Příloha 1: Informovaný souhlas (dokument)

Příloha 2: Přehled respondentů (tabulka)

Příloha 3: Seznam otázek k polostrukturovanému rozhovoru (dokument)

Příloha 4: Transkripce rozhovoru s respondentem E (dokument)

Příloha 1: Informovaný souhlas

SOUHLAS S ROZHOVOREM

Souhlasím s tím, že se zúčastním rozhovoru v rámci výzkumu bakalářské práce *Proces začleňování a přijímání migrantů*. Současně jsem také byl/a jsem informován o tom, že rozhovor může obsahovat i citlivá témata a vím, že rozhovor mohu kdykoliv ukončit.

Vím, že rozhovor je dobrovolný a současně vím, že nemusím odpovídat na všechny otázky a že mám kdykoliv možnost otázku přeskočit.

Byla mi nabídnuta možnost neuvedení mých osobních údajů a možnost zůstat v anonymitě. Pro tento účel si přeji, aby byl rozhovor zpracován anonymně / veřejně.

Souhlasím / nesouhlasím s tím, aby byl rozhovor nahráván.

S těmito podmínkami dobrovolně a bez nátlaku souhlasím.

Po skončení rozhovoru jsem se rozhodl/a, že si nepřeji, aby byly pro účely výzkumu použity následující pasáže:

.....
.....
.....

Dne:

Podpis:

Příloha 2: Přehled respondentů

Pseudonym	Věk	Povolání	Státní občanství	Délka života v ČR
Respondent 0	24	Student/ Analytik	Česká republika, Ruská federace	17 let
Respondent A	71	Recepční	Česká republika, Ruská federace	26 let
Respondent B	27	Analytik	Ruská federace	10 let
Respondent C	24	Student/ Statik	Ruská federace	7.5 let
Respondent D	25	Student/ Architekt	Ruská federace	7 let
Respondent E	24	Student	Ruská federace	6.5 let
Respondent F	21	Student	Česká republika	18 let
Respondent G	27	Finance	Ruská federace	9.5 let
Respondent H	51	OSVČ	Ruská federace	17 let
Respondent CH	27	Analytik	Ruská federace	10 let

Příloha 3: Seznam otázek k polostrukturovanému rozhovoru

Úvodní otázky:

1. Mohl/a byste se mi prosím na úvod krátce představit?
 - a. Odkud jste, kolik Vám je let, jaká je Vaše profese / obor studia, jak dlouho zde žijete?
 - b. Jak dlouho jste žil/a v Rusku, než jste se rozhodl/a přestěhovat do ČR?
 - c. Proč jste se rozhodl/a přestěhovat do ČR?
 - i. Měl/a jste zde před příchodem známé/rodinu, nebo jste se přestěhovali sami?
 - d. Máte české / ruské / dvojí občanství?

První část:

2. Jak často přicházíte do styku s Rusy?
 - a. Máte víc českých nebo ruských známých / kamarádů?
 - i. Pokud ruských, jak to, co je hlavním důvodem?
 - ii. Pokud českých, co je hlavním důvodem?
3. Jsou podle Vás v české společnosti nějaké předsudky nebo stereotypy vůči Rusům?
 - a. Myslíte si, že jsou pravdivé?
 - b. Setkal/a jste se někdy vy osobně s nějakými stereotypy?
4. Ve vztahu k Čechům - vnímáte, že by byl nějaký rozdíl v tom, jak se Češi chovají k Čechům a jak se chovají k Rusům?
 - a. Dokázal/a byste popsat v čem tento rozdíl spočívá?
5. Jak byste popsal/a vztah mezi Rusy žijící v ČR a Čechy? Jsou Češi lhostejní, přívětiví, nebo naopak zlí?
6. Řekl/a byste, že Vás Češi považují za sobě (Čechovi) rovného?
7. Považujete Českou republiku za svůj domov?
 - a. Pokud ne, co by se mělo změnit, aby tomu tak bylo?
 - b. Cítíte se tady lépe, nebo hůř než v Rusku? Pokud hůř, v jakém smyslu?
 - c. A vy jste říkal/a, že se tady cítíte jako doma. Máte pocit, že byste se zde od začátku války cítil/a méně v bezpečí?

Druhá část:

8. Změnily se podle Vás mezilidské vztahy mezi Rusy a Čechy od začátku války na Ukrajině (od února 2022)?
 - a. Pokud ano, zaznamenali jste vy sami změnu v chování Čechů vůči Rusům u svých známých / kamarádů?

9. Setkal/a jste se od začátku války na Ukrajině s negativními reakcemi kvůli tomu, že pocházíte z Ruska?
 - a. Pokud ano, v jakých vztazích to bylo?
 - b. Pokud ne, zaznamenali jste, nějaké nepříjemné situace ve veřejném prostoru – výhrůžky, urážky, agresivní chování vůči Rusům / osobám mluvících rusky?
10. Setkal/a jste se někdy s tím, že by Vám Češi řekli “musíte se nám přizpůsobit“?
11. Myslíte si, že se v České republice vyskytuje diskriminace Rusů v souvislosti s válkou na Ukrajině, nebo s tímto tvrzením nesouhlasíte?
 - a. Co považujete za diskriminaci / diskriminační chování?
12. Cítil/a jste se někdy diskriminován/a na území České republiky kvůli svému ruskému původu?
 - a. Dokážete popsat projevy diskriminačního chování?
13. Čelil/a jste od začátku války na Ukrajině nějakým obtížím na trhu práce kvůli svému původu?
 - a. Pokud ano, jakým?
 - b. Změnil se nějak Vás každodenní život v důsledku těchto obtíží?
14. Byl/a jste od začátku války na Ukrajině na úřadě (OAMP MV ČR, či “normální” úřad)?
 - a. Pokud ano, měli jste pocit, že by se k Vám pracovníci chovali jinak, kvůli Vašemu ruskému původu?
15. Jak jste se s případnými změnami postojů / atmosféry ve společnosti vyrovnával/a?
 - a. Měly tyto změny nějaký vliv na pocit Vašeho bezpečí a pohody v české společnosti?
 - b. Cítíte se v současnosti nějakým způsobem ohroženi, či izolováni kvůli svému původu?

Závěr:

Připadá Vám důležité zmínit ještě něco, co se týká postavení Rusů v české společnosti?